૫૫૨૧

છયાનકી મઝબુતીકે લીયે યે અજાયબ કીસ્સા પડહો !

શેઅર — 1/૧૫ 163

લાખ તદબીર કરે કોઈ તો કયા હોતા હૈ,
વહી હોતા હૈ જો કીસમતમેં લીખા હોતા હૈ.

બાદશાહ ઔર રઆયાકી ખુશ નીયતીકા નતીજા

કુદરતે ખુદા. (૦૪)

યઅને

હઝરત સુલૈમાન-ઔર-સીમુર્ગકા કીસ્સા.

અએ

હીકાયતે દીલચસ્પ-જવાહીરનીગાર

દરખ્ત નુરાની.

ઉરદુ ઝુબાન ઔર ગુજરાતી હરફોંમેં

નકલ ૧૦૦૦ બારે—અવ્વલ

હસબુલ હુકમ

કાઝી અબદુલકરીમ બીન કાઝી નુરમોહમ્મદકે.

બંબઈ.

ધી કાઝી પ્રીન્ટીંગ પરેસમેં

કાઝી ઈસ્માઈલ બીન કાઝી મોહમ્મદ મીયાંને છાપા.

સને-૧૩૧૧-હી. * નવેમ્બર ૧૮૯૩ ઈસવી.

છપાવનારની મજામુદીક હીઝે કે આપમ રીત્યા પઢો !

શેઅર

લાખ તદબીર કરે કોઈ તો ક્યા હોતા હૈ,
વહી હોતા હૈ એ કીસમતમેં લીખા હોતા હૈ.

બાદશાહ ઔર રઆયાકી ખુશ નીય્યતીકા નતીજા.

કુદરતે ખુદા.

યઅને

હઝરત સુલૈમાન-ઔર-સી મુર્ગકા કીસ્સા.

મએ

હીકાયતે દીલચસ્પ--જવાહીરનીગાર દરખ્ત નુરાની

ઉર્દુ ઝુબાન ઔર ગુજરાતી હરફોંમેં

બારે અવ્વલ.—નકલ ૧૦૦૦

હસબુલ ફરમાઈશ.

કાઝી અબદુલકરીમ બીન કાઝી નુરમોહમ્મદકે.

બંબઈ

ધી. કાઝી પ્રીન્ટીંગ પરેસમેં

કાઝી ઇસ્માઈલ બીન કાઝી મોહમ્મદ મીયાંને છાપા.

સને-૧૩૧૧-હી. * નવેમ્બર ૧૮૯૩-ઈ.

કીસ્સેકી મુખતસર સમજ્હ.

હઝરત સુલેમાન———ખુદાકે તરફ્સે પૈગમબર; ઔર ઈનસાન, જીન્નો-પરી, ચરંદ વ પરંદ વગૈરાકે શેહનશાહ.

સાર————નામ એક પરંદ સીયાહ રંગ ખુશ આવાઝકાહૈ, ઔર હઝરત સુલેમાન અ. કા દરબારી ઔર ગુન્હગાર.

કઝા વ કદર————તકદીર યા કીસમતકો કેહતે હૈં.

સી-મુરગ————એક બડે પરંદકા નામ હૈ, જીસકો બઅઝ ઊનકાભી કેહતે હૈં; ઔર હઝરત સુલેમાન અ. કા દરબારી, ઔર કઝા વ કદરકા મુખાલીફ.

શેહઝાદી————મગરબકે શાહકી લડકી, જીસકો સી-મુરગ ઊઠાકર કોહકાફમેં "ચશમે દરયાએનીલકે નઝદીક લાકર રખાથા; આખરકો શેહઝાદે મશરકકી મઅશુકા.

શેહઝાદા————મશરકકે બાદશાહકા લડકા હૈ, જો જહાઝકે ટુટનેસે આવારા બનાથા, ઔર ચશમે દરયાએ નીલકી તાલાશમેં કોહકાફ જા પોહંચાથા; આખરકો શેહઝાદી મગરીબકા આશક.

દરખ્ત નુરાની————એક જવાહીર નીગાર કુદરતી દરખ્ત હૈ, જો ખુદાને, બાદશાહ ઔર રઆયાકી ખુશ નીઅ્મતીકે બાઇસ પૈદા કયાથા.

૩-ફકીર————યે રાહનુમાથે, ઇનસે શેહઝાદેમશરક ઔર વઝીરોંકો દરખ્તનુરાનીકા મઅલુમ હુવા.

ચશમે દરયાએ નીલ————કોહકાફમેં એક નેહાયત ખુશનુમા ચશમા હૈ, ઔર જહાં સી મુરગને શેહઝાદી મગરીબકો લાકર રખાથા.

આબીદ————પાંચસો બરસકી ઊમરકા એક ફકીર, ઔર શેહઝાદે મશરીકકો ચશમે દરયાએ નીલકા રસ્તા બતલાનેવાલા.

પરંદ————એક નેહાયત કવી જાનવર માનીંદ હાથીકે, જીસકે પાઉં પકડકર શેહઝાદા દરયાએ ઝુખારકો પાર કરકે કોહકાફ પોહંચાથા.

તુતી વ કુમરી————કોહકાફકે દરખ્તપર બૈઠેથે, જીનસે શેહઝાદેકો સી મુરગ ઔર શેહઝાદી મગરીબકા હાલ મઅલુમ હુવા.

ઇસકે સીવા.

બાદશાહ-વુઝરા, આમીલ, પીર, તવંગર, મુલક-શેહર-ગાઊં, જંગલ-પહાડ, દરયા, નદી વગૈરા-વગૈરા.

ઈતલાઅ.

ઇસ કીસ્સેકે દરમીયાન જીસ નામકે આગે અ. કા હરફ હોગા, ઉસકો "અલૈહીસ્સલામ" પઢેં.

બહોત દીલચસ્પ કીસ્સા.

કુદરતે ખુદા.

હમને અખ્લાકકો સો રંગ બદલતે દેખા,
પર ઈસ કીસમતકે નવીશ્તેકો ન ટલતે દેખા.

શુરૂ સાથ નામ અલ્લાહકે બખશીશ કરને વાલા મેહેરબાન.

—:o:—

હઝરત **સુલૈમાન** અલૈહીસ્સલામકા ઝીકર હૈ કે એકરોઝ **દરબાર** ફરમા રહે થે, ઔર તમાન ઇનસાનો–હૈવાન ઔર જીન્નો–પરી, દરબારમેં અદબસે સફ બાંધે હુએ ખડે થે. કઝાએકાર એક જાનવર જીસકો **સાર** કેહતે હૈં, ઉસ્સે એક હરકત ખીલાફ્અદબ વ તરીકદરબારકે ઝહુરમેં આઇ: હઝરતસુલૈમાન **અ.** ને ઉસકો અપને રૂબરૂતલબ ફરમાકર સઝા દેનેકા ઈરાદા કીએ. સારને અરઝ કયા, કે અય શાહે જીન્નો—ઈનસાં! આપ **રસુલે**ખુદા હૈં, ઔર આપકો મઅલુમ હૈ કે કોઈ કામ બગૈર **હુકમ કઝા વ કદર** યઅને તકદીર કે ખીલાફ ઝહુરમેં નહીં આતા; પસ હુકમ કઝા વ કદર ઇસીતરેહપરથા કે મુજસે **તકસીર** સરઝદ હો, મેરા ઇસમેં કયા કુસુર હૈ જો આપ મુજકો સઝા દેતે હૈં? સી—મુરગ! કે ઉસવકત દરબારમેં હાઝીરથા, યે બાત **સાર**કી સુનકર હંસા, ઔર હઝરત સુલૈમાન **અ.** કી ખીદમતમેં ગુઝારીશ કયા, કે અય પૈગમ્બરે ખુદા, મુજકો "કઝા વ કદર" પર **એતકાદ** નહીં હૈ. હઝરત સુલૈમાનને સી—મુરગકી જાનીબ મુખાતીબ હોકર ફરમાયા, કે જીસકા કઝા વ કદર (તકદીર) પર એતકાદ નહીં હૈ, મેરે નઝદીક ઉસકા **ઇમાન** દુરૂસ્ત નહીં. બઅદ બરખાસ્ત દરબારકે હઝરત સુલૈમાન **અ.** ને ખુદાએતઆલાકી દરગાહામેં **મુનાજાત**કી, કે "ઇલાહી ઈસ પરંદકો અપને દસ્તે—કુદરતકા કીરશ્મા દીખા, ? તાકે યે રાહે—રાસ્તપર આવે" અલ્લાહતઆલાને હઝરત સુલૈમાન **અ.** પર **વહી** નાઝીલ કી, કે તુ અપને દીલમેં કુછ ફીકર નકર, મૈં અપની હીકમતસે ઈસ સી—મુરગકો શરમીંદા ઔર નાદીમ કરદુંગા. " આગાહ હો, આજકીરાત **શાહમશરકકા–એકલડકા**, ઔર **શાહ મગરબકી–એકલડકી** પૈદા હોગી; ઔર મૈંને હુકમ કઝા વ કદર યું ફરમાયા હૈ કે, **પંદરા બરસકી** અંદર ઇન દોનોં યઅને પીસરો–દુખતરકા **વીસાલ** હોગા, ઔર બગૈર

નીહાકકે એક ફરઝંદ પૈદા હોગા; અગર તમામ આલમ સાથ હોકર ઈસ હુકમ કઝા વ કદરકો મીટાના ચાહેં, મકદુર નહીં કે ઉસમેં એક બાલ બરાબરભી ફરકઆવે. તુમ સી-મુરગકો બુલાકર ઊસસે યે હાલ બયાન કરો ! દેખો તો ભલા વો કયા જવાબ દેતા હે " હઝરત સુલેમાન અ. ને સી-મુરગકો બુલવાકર ઉસકો કહા, કે હુકમે ખુદા ઈસતરહાપર નાઝીલ હુવા હે, અબ તુજકો " કઝા વ કદર " પર એતકાદ લાના લાઝીમ હે. સી-મુરગને કહા અય રસુલા મેં ખુદાસે મુનકીર નહીં હું, મગર કઝા વ કદર મેરે નઝદીક કોઇ ચીઝ નહીં. ઔર લોગ જો યે કહા કરતે હેં કે ફલાની બાત કઝા વ કદરસે (યઅને-તકદીરસે) ઇસતરેહ ઝહુરમેં આઇ, ઊસકા મેં હરગીઝ કાઇલ નહીં; યે બાત મેરે ખયાલમેં લોગોંને એક ઢકોસલા અપની તબીઅત ખુશ કરનેકે વાસ્તે નીકાલ રખાહે. હઝરત સુલેમાન અ. ને કહા, જો બાત મેંને તુજસે બયાન કી હે અગર વો ઝહુરમેં આ જાએ, તબતો તુજે કોઇ જગેહ ઉઝરકી બાકી ન રહેગી ! ઔર તુ કઝા વ કદર પર ઈમાન લાએગા? સી—મુરગને કહા અલબતા, અગર યે બાત ઝહુરમેં આએગી તો બેશક મેં કઝા વ કદરકા કાઇલ હુંગા. હઝરત સુલેમાન અ. ને અપને મુનશીકો હુકમ દયા, કે એક " યાદદાશ્ત " સી-મુરગકે ઇસ ઇકરારકી લીખકર હમારે દફતરમે રખી જાવે ! મુનશીને ફૌરન હઝરતકે હુકમકે મુવાફીક અમલ કયા.

સી-મુરગ ! હઝરત સુલેમાન અ. સે રૂખસત હોકર સીધા મુલ્ક મગરીબકો ઉડ ચલા; જબ શેહરમેં પોંહચા, તમામ શહેરકે લોગોંકો અયસા મઅલુમ હુવા કે એક બડા ટુકડા બાદલકા સરપર છા ગયા હે. સી-મુરગ શાહમગરબકે મેહલમેં આયા, વહાં દેખા કે શેહઝાદીકો જો અભી પૈદા હુઇ હે, એક ઝુલેમેં (ઘવારા) લીટા રખે હેં, ઔર સદહા ખ્વાસેં ઔર કનીઝેં ઉસકે અતરાફમેં ખડી હેં; સી-મુરગકો દેખકર વો સબ હૈરાન હુંઈ! ઔર પીરેશાન ખાતર હોકે ભાગીં, ઔર ઇધર ઉધર મકાનોંમેં છુપ ગઇ. સી-મુરગને શહેઝાદીકા ઝુલા અપની ચોંચમેં દાબકર ઉડ નીકલા, શાહમગરબ ઔર ઊસકી સીપાહને હરચંદ ગુલોશોર કયા ઔર પથ્થર મારે, પર સી-મુરગકો કુછભી અસર ન હુવા, ઔર વો સીધા કોહકાફકી તરફ ઊડા ચલા ગયા. વહાં પોંહચકર એક મુકામ બુલંદપર કે જહાં ઇનસાન તો કયા, કીસી ચરંદ વ પરંદકાભી ગુઝર ન થા, એક દરખ્ત કે ઊપર ઝુલા દુખતર-શાહમગરીબકા રખા; ઔર પત્તે ઔર શાખોંસે ઉસકો અયસા તરતીબ દયા, કે વો માનીંદ તખ્તકે બન ગયા. હરરોઝ ઉસ લડકીકે વાસ્તે સી-મુરગ 'દુદ' લાકર ઊસકો પીલાતા ઔર મીસલ માદર-મેહરબાનકી તરહાસે ઊસકી પરવરીશ ઔર ખાતર બરદાસ્ત કરતા; ઉસકે ઈસહાલસે તમામ આલમમેં કીસીકો ખબર ન થી. સી-મુરગને અપને દીલમેં યે ઈરાદા કયા, કે ઇસી જગેહપર પંદરા બરસતક મેં ઇસ લડકીકો રખુંગા ઔર કીસીસે ઉસકા ઝીકર ઝુબાનપર ન લાઉંગા; ઔર બઅદ ગુઝરને ઈસ મુદદતકે, દુખતરકો હઝરત સુલેમાન અ. કી ખીદમતમેં લે જાઉંગા, તાકે ઊનકો (હઝરત સુલેમાનકો) ઔર તમામ આલમકો મેરે કલામકી સચ્ચાઇ મઅલુમહો; ઔર અપને દીલમેં કાઈલ હોવેં, કે હકીકતમેં કઝા વ કદર કોઈ ચીઝ નહીં હે. સી-મુરગ હરરોઝ સુબોહકો ઉઠકર આદતકે મુવાફીક હઝરત સુલેમાન અ. કી

ખીદમતને હાઝાંર હોતા, ઔર ફીર થોડી દેરકે બઅદ, ઊમદા ઊમદા મેવે મીઠાઈ ઔર દુસરી નેઅમતેં અપને સાથ લેકર દુખતરકે પાસ પોંહચતા ઔર ઉસકો ખીલાતા. અલકીસ્સા લડકીને ઇસીતરહસે પરવરીશ પાઈ; જબ ઉસકી ઊમર પાંચ બરસકી હુઈ, લડકી પાકીઝા રૂ ઔર બા-જમાલ હુઇ, ઔર સી-મુરગકોભી ઉસકે સાથ કમાલ ઉલ્ફત હોગઈ.

જીસવકત શાહમગરીબકે વહાં મઝકુર લડકી પૈદા હુઇથી, જીસકો સી—મુરગ ઉડા લેગયા થા; ઉસી અરસેમેં શાહમશરકકે વહાંભી એક શેહઝાદા પૈદા હુવા થા. ઉસ લડકેનેભી બડી નાઝો-નઅમતકે સાથ પરવરીશ પાઇ; ઔર જબ વો પાંચ બરસકા હુવા, નેહાયત ખુબસુરત ઔર શકીલ નીકલા. ખુદાકી કુદરતસે ઊસકો અયસી છોટી ઊમરમેં ઈસકદર શીકારકા શૌક પૈદા હુવા, કે એક ઘડીભર ઉસકો બગૈર શીકારકે ચૈન નહીં પડતા; સુબોહસે શામતક લશકરકે સાથ જંગલમેં શીકાર ખેલતા ફીરતા થા. ચુંકે બાદશાહે મશરીકકો ઉસકે સીવાય ઔર કોઈ અવલાદ ન થી, ઈસલીએ બાદશાહકો ઊસકે સાથ નેહાયત ઊલ્ફત થી, ઔર ઊસકી ખુશીકો હર કામપર મુકદ્દમ રખતાથા. પસ શાહને લડકેકી તબીઅત શીકારકી તરફ દેખકર, બાદશાહને ઉસકે વાસ્તે બહોત જાનવર શીકારી, મીસલ ચીતે, વ બાઝ, જરા વ શાઈં (યે સબ જંગલી જાનવરોંકા નામ હૈ) વગૈરા ખરીદ કીએ, ઔર હર તરહાકા સામાને-શીકાર ઊસકે વાસ્તે તય્યાર કયા. જબ શાહઝાદેકી ઉમર સાત સાલકી હુઈ, ઊસકે દીલમેં હવસ સૈરે દરયાકી પૈદા હુઇ, અપને બાપસે અરઝ કી, કે મુજકો રઝા દીજીએ કે મેં વાસ્તે એક મહીનેકે દરયાકી સૈરકો જાઉં ? ઔર જઝીરોંમેં જાકર શીકાર ખેલું ? બાદશાહને ઈસ બાતકો મનઝુર કયા, ઔર શાહઝાદેકો ! સાથ એક ભરોસેદાર મરદ-બુઝરગ ઔર હોશયારકે કીશતીપર સવાર કયા; ઔર તમામ સામાન ઝરૂરી કીશતીપર રખા. શેહઝાદા સવાર હોકર દરયામેં મછલીયોંકા શીકાર ખેલતા હુવા ચાર રોઝકે બઅદ એક જઝીરેમેં, કે નેહાયત સરસબ્ઝ ઔર શાદાબથા પોહંચા, ઔર જાનવરાંને સેહરાઈ ઔર મુરગાબીયોંકે શીકારમેં મશગુલ હુવા. કઇ રોઝતક સુબોહસે શામતક બરાબર શીકાર ખેલતા રહા, યહાં તક કે કોઇ જાનવર લાયક શીકારકે ઉસ જઝીરેમેં બાકી ન રહા. ફીર કીશતીકો દરયામેં ડાલા ઔર ઉસપર અપને સાથીયોંકે હમરાહ ખુદ સવાર હોકર ઇરાદા કોઇ દુરકે જઝીરેમેં જાનેકા કયા. દો રોઝતક કીશતી બરાબર ચલતી રહી, મગર ચોથે રોઝકો બરસાત બડે ઝોરશોરસે બરસના શુરૂઅ હુવા, ઔર અયસી હવાએ તુંદ વ મુખાલીફ (તુફાની) ચલી, કે કીશતી પારા-પારા હોગઇ, ઔર તમામ અસબાબ ઔર આદમી જો કીશતીપર સવારથે, દરયામેં ડુબ ગએ. શેહઝાદા એક તખ્તેપર બેઠા રેહગયા, ઔર બેહતા હુવા તીન રોઝકે બઅદ એક કીનારેપર જા લગા, ઔર તખ્તેસે ઊતર કર ઝમીનપર કદમ રખા, મગર ન જાનતાથા કે મૈં કહાં હું ઔર કયા કરૂં ! નાગાહ દરયામેં એક જહાઝ નઝર પડા, શેહઝાદેને શોર મચાયા. જહાઝવાલે ઉસકો દેખકર, જહાઝ અપના કીનારેકી તરફ લાએ ઔર ઉસ્સે પુછા, કે અય લડકે તુ કૌન હૈ ઔર કીસતરેહ ઈસ જગેહપર આયા ? શેહઝાદેને કહા મેરા બાપ સૌદાગરથા ઔર જહાઝપર માલ રખકર ઈસ રાસ્તેસે જાતાથા, વો જહાઝ તબાહ હોગયા, ઔર બાપ મેરા

સાથ અપને તમામ અસબાબ ઔર નૌકરોંકે દરયામેં ડુબગયા; ઈત્તફાક તકદીરસે મૈં એક તખ્તે પર રેહગયા ઔર ઇસ કીનારે આ લગા; અબ ખુદાને મેરે હાલપર **રહમ** કયા ઔર તુમકો મેરી ખલાસીકે વાસ્તે યહાં ભેજ દયા; યે કેહકર રોને લગા. અહલે જહાઝકો ઉસપર રહમ આયા, ખુસુસન એક **આમીલ** કો જો હઝરત સુલેમાનકા બડા દોસ્તથા, ઉસકો યે લડકા નેહાયત પ્યારા મઅલુમ હુવા; ઉસને ઉસકો અપને પાસ બુલાકર બહોત તશફ્ફી ઔર દીલાસા દયા, ઔર કહા કે તુ કીસી બાતકા અંદેશા ન કર ! મૈં તુજકો અપની જાનકે બરાબર અઝીઝ રખુંગા. પસ જહાઝકા લંગર ઉઠાયા ગયા ઔર જાનીબે મીસર રવાના હુએ; મીસરમેં પોહચકર આમીલને શેહઝાદેકો બડી મોહબ્બતસે અપને પાસ રખા. શેહઝાદા આમીલકી શફ્કત ઔર મોહબ્બતકે સબબ દીલસે ઉસકી ખીદમત કરતાથા; પસ ઈસતરહાસે દો–બરસ ગુઝર ગએ. આમીલ શેહઝાદાકી ખીદમત ઔર મોહબ્બતસે નેહાયત ખુશથા ઔર અકસર ઉસ્સે કહા કરતાથા, કે અય ફરઝંદ તુજકો દો–બરસ મેરી ખીદમત કરતે હોગએ, તુને બડી મેહનત ઔર સફાઈકે સાથ મેરી ખીદમત કી હૈ, મગર મુજસે કુછ સુલુક તેરે સાથ ન હોસકા; અબ મૈં ચાહતાહું કે જો કુછ **ખ્વાહીશ** તેરે દીલકી હો વો મુજસે બયાનકર? તાકે મૈં ઉસકો પુરી કરૂં. શેહઝાદેને કહા યે આપકી બુઝુરગી ઔર હુસ્ન–અખલાક હૈ કે અયસા ફરમાતે હૈં, મેરા આપકે ઉપર અબતક કોઈ હક નહીં હૈ, બલકે મૈં આપકા નેહાયત મમનુન વ મશકુરહું. આમીલ ! શેહઝાદેકે ઈસ જવાબસે નેહાયત ખુશ હુવા; ઉસવકત તો ખામોશ હોરહા, મગર અપને દીલમેં યે ઈરાદા કયા, કે જીસ બાતકી યે મુજસે **ફરમાયશ** કરેગા, મૈં ઝરૂર ઉસકો સરઅંજામ કરદુંગા. બઅદ થોડે રોઝકે જબ શાહઝાદેને આમીલકો અપને ઉપર પેહલેસે ઝીયાદા મેહરબાન દેખા, ઉસકી ખીદમત ગુઝારીમેં ઔરભી ઝીયાદા મેહનત કરને લગા. એકરોઝ બાઝારમેં જાકર અપના કમરબંદ–જવાહીરનીગાર બેચા, ઔર બહોતકુછ રૂપે બહમ પોહચાયા; ઉસ રૂપેસે જો ચીઝ બાઝારમેં ઉસકો ઉમદા ઔર કામીલ પસંદ–આમીલકે મઅલુમ હોતી, ખરીદ કરતા ઔર આમીલકે **નઝર** કરતા. ઇસ બાતસે આમીલ ઔરભી અપને દીલમેં શરમાયા, ઔર સોચા કે મૈં ઈસકે ઇવઝમેં ઈસ લડકેકે સાથ કયા સુલુક કરૂં ? એકરોઝ શેહઝાદેને આમીલકો અપને ઉપર કમાલ મેહરબાન દેખકર ઉસ્સે કહા, કે હઝરત અગર બ–ખુશી ઈજાઝત દેં, તો મેરા દીલ યે ચાહતા હૈ કે મૈં દરયાએ **નીલ** કા ચશમા જાકર દેખું ? આમીલને સુનકર કહા ફરઝંદ, યે કયા સોદાએ ખામ ઔર ખ્યાલે વાહી તેરે દીમાગમેં પૈદા હુવા હૈ ? દરયાએ નીલકા **ચશમા** આજતક કોઈ શખ્સ દરયાફ્ત નહીં કરસકા ! ઔર ન મઅલુમ કે કહાં હૈ, તુ વહાં કીસતરહા પોહચેગા ? શેહઝાદેને કહા મૈં બગૈર આપકી મરઝી વ ઈરશાદકે કુછ ન કરૂંગા, મગર આપને બારહા મુજેહ ઇરશાદ ફરમાયા કે જો કુછ **ખવાહીશ** મેરે દીલમેં હો, આપકી ખીદમતમેં અરઝ કરૂં; લેહાઝા મૈંને ગુઝારીશ કયા. આમીલને અવ્વલ શેહઝાદેકો બહોત સમજાયા, મગર દેખા કે મનઆ કરનેસે શેહઝાદે કી તબીઅતકો રંજ પોહચેગા, લાચાર ઉસકો ઇજાઝત દી. ઔર જબ શેહઝાદા રૂખસત હોને લગા, ઉસકો **એક ચીઝ** જો મોમકે જયસીથી દેકર કહા, ખા લે ? શેહઝાદેને ઉસકો

ખા લ્યા. ઔર ફીર આમીલસે પુછા કે હઝરત, આપને જો ચીઝ ઈસવકત મુજકો ખીલાઇ;, યકીન હૈ કે બડે ફાયદેકી હોગી ? આમીલને કહા, યે એક **દવા** ખઝીને હઝરત સુલૈમાન **અ.** સે મેરે હાથ લગી હૈ, ઔર તાસીર ઉસકી યે હૈ કે જો કોઈ ઉસકો ખાએ, વો તમામ જાનવરોંકી **બોલી** સમજને લગે. શેહઝાદા યે બાત દરયાફ્ત કરકે નેહાયત ખુશ હુવા, ઔર આમીલસે રૂખસત હોકર " દરયાએ નીલ " કે–કીનારેકી તરફ રવાના હુવા.

કઇરોઝતક મનઝલેં કાટતા રહા, એકરોઝ વકતે શામ ! શેહઝાદેકો સામનેસે એક **શૈ** રૌશન ઔર ચમકદાર નઝર પડી. જબ શેહઝાદા ઉસકે નઝદીક પોહંચા, તો દેખા કે એક **દરખ્ત** બુલંદ નેહાયત ખુબસુરત ઔર સાયાદાર હૈ, જીસકી શાખેં સોનેકી, ઔર પત્તે ઝમુરદકે બને હુએ હૈં, ઔર ઉસમેં જવાહીરાત ! બ–શીકલે **મેવાજાત** હર કીસમકે લગે હુએ હૈં; ઊન્હીં જવાહીરાતકે સબબસે ઉસ દરખ્તકી ઈસકદર **ચમક** થી, કે નઝદીક પોહંચકર ઉસપર નીગાહ ન ઠેરતીથી. ઔર ઉસ દરખ્તકે અતરાફમેં સબ્ઝા નેહાયત પાકીઝા ઉગા હુવાથા, ઔર હરતફ્ ચશમાએ–સાફ પાનીકે રવાંથે. શેહઝાદેકી તબીઅત ઊસ જગેહ કો દેખકર નેહાયત ખુશ હુઈ, ઔર દરખ્તકો અયસા **નુરાની** દેખકર મુતઅજ્જબ હુવા ! ઔર કીસીતરહે સમજમેં નહીં આતાથા, કે યે કયા દરખ્ત હૈ ઔર કીસને ઊસકો લગાયા હૈ ! શેહઝાદેકા દીલ બે ઇખ્તયાર ચાહા કે ઉસ દરખ્તકી **હકીકત** મઅલુમ કરે, મગર વહાં ઈન સાનકા કહીં પતા ન થા. લાચાર શેહઝાદેને ઇરાદા કયા કે યહાં થોડેરોઝ ઠેરયે, તાકે ઈસ દરખ્તકે **ભેદ**સે આગાહી હોજાએ, યે ઈરાદા ઠાન કરકે શેહઝાદા ઉસ દરખ્તસે થોડે ફાસલેપર, કે જહાંસે દરખ્તકી ચમકકા ઝીયાદા અસર આંખપર નપોહંચે, ઠેરગયા. જબ શામ હુઈ, શેહઝાદેને એક તરફસે આવાઝ આદમીયોંકે આનેકી સુની, હોશયાર હોકર બેઠ ગયા. એક સાઅત ન ગુઝરીથી, કે બહોતસે સવારો–પયાદા વહાં મૌજુદ હુએ, ઔર ઉનકે પીછે એક **બાદશાહ** બડે કરરોફરસે તખ્ત હવાદારપર સવાર ! વહાં તશરીફ લાયા. બાદશાહકા તખ્ત ઉસ દરખ્ત નુરાનીકે સાયામેં બીછાયા ગયા, ઔર તમામ અરકાને દૌલત ઔર અહલી–મવાલી જો બાદશાહકે સાથ આએથે, અદબસે તમીઝકે સાથ તખ્તકે સામને બેઠ ગએ, ઔર ઊસ દરખ્ત **નુરાની** કા ઝીકર કરને લગે. બાદશાહકે સાથ ઉસકે સાતું (૭) વઝીર મૌજુદથે, બાદશાહને ઊનસે મુખાતીબ હોકર ફરમાયા, કે દેખો મૈંને તુમસે કીતની મરતબા કહા, કે તુમ ઇસ દરખ્તકા હાલ દરયાફ્ત કરકે મુજકો ખબર દો ? તુમ હમેંશા વઅદા કરતે રહે ઔર ઇસકદર મુદ્દત ગુઝર ગઇ, ઔર મુજકો શબોરોઝ ઇસ દરખ્તકી હકીકત દરયાફ્ત કરનેકી **ફીકર** લગી રેહતી હૈ; અગર તુમને આજભી મુજસે ઇસકી (દરખ્તકી) અસલીય્યત બયાન નહીં કી, તો મૈં તુમકો હરગીઝ ન રખુંગા. વઝીરોંને અપની ગરદનેં નીચી કરલીં, ઔર કુછ **જવાબ** ન દીએ. બાદશાહ ગુસ્સે હોકર બોલા, કે કયા તુમ્હારે મુંહ મેં ઝુબાન નહીં હૈ ? કયું ખામોશ હો રહે હો, ઔર મેરી બાતકા કુછ જવાબ નહીં દેતે ? વઝીરોંને હાથ જોડકર અરઝ કયા, કે હુઝુર હમ નેહાયતહી ખીજલ ઔર શરમસારહૈં, હમસે ઈસ મુઆમલામેં હમેંશા આપકે સાથ વઅદા ખીલાફી ઝહુરમેં આતી હૈ, મગર કયા કરેં !

કે હમસે જહાંતક હોસકા, ઇસ દરખ્તકે બારેમેં તહકીકાત કી, કીસી તૌરસે યે ભેદ મઅલુમ ન હો સકા; હમ લાચાર હેં. બાદશાહને કહા તુમ મુજકો ટાલ દેનેકી બાતેં કરતેહો, અગર હીમ્મત કરો તો ઈસ દરખ્તકા હાલ દરયાફ્ત હોના કુછ બડા મુશકીલ કામ નહીં હૈ. વઝીરોંને કહા, આપ હમકો રઝા દેં, કે હમ આપસમેં મશાવરત કરકે આજ આપકો અખીર એક જવાબ દે દેં ! બાદશાહને કહા અચ્છા, તુમ આપસમેં સલાહ કરલો. ચુનાચે વો સાતોં વઝીર બાદશાહકે પાસસે ઉઠકર આપસમેં મશવરા કરતે હુએ ઊસ જગેહપર પોહચે, કે જહાં શેહઝાદા બેઠા હુવાથા. વઝીરોંને શેહઝાદેકો દેખકર તઅજ્જુબ કયા ! ઔર પુછા કે લડકે, તુ કૌન હૈ ઔર ઈસ જગેહપર કયુંકર આયા ? શેહઝાદેને કહા, સાહેબો ! મુજકો રૂદનીલ કા ચશમા દેખનેકી બહોત આરઝુહૈ, ઔર ઉસકી તાલાશમેં યહાંતક પોહંચાહું, ઔર આગે જાનેકા ઇરાદાથા, મગર ઇસ " દરખ્ત નુરાની " કે જહાં તુમ્હારા બાદશાહ રૌનક અફ્રોઝ હે, દેખ કર દીલ ન ચાહા, કે બગૈર દરખ્તકા હાલ દરયાફ્ત કીએ રવાના હું; અબ ઇત્તફાક તકદીરસે આપકા યહાં આના હોગયા, યકીન હૈ કે આપસે યે હાલ મઅલુમ હોજાયગા. વઝીરોંને યે સુનકર કહા, સુબહાનલ્લાહ ! હમ ખુદ ઇસી ફીકરમેં ગીરફ્તાર હૈં, તુમકો કયા બતલાએં ! મગર તુમ્હારે સાથ કોશીશ કરેંગે, પસ હમભી તુમ્હારે સાથ સફર ઈખત્યાર કરતે હૈં કે શાયદ કહીં ઈસ દરખ્તકા હાલ દરયાફ્ત હો સકે; શેહઝાદેને કહા ઝહેકીસમત કે આપ જયસે બુઝરગ વ મુરબ્બી મેરે સાથ હોં. ફીર વુઝરા શેહઝાદેકે પાસસે બાદશાહકી ખીદમતમેં હાઝીર હુએ, ઔર અરઝ કીએ કે હમકો એક મહીને કી મોહલત ઈનાયત હોજાએ, તો હમ વાસ્તે તપાસ કરને હાલ ઈસ દરખ્તકે રવાના હો જાએં; ઈનશાઅલ્લાહોતઆલા બઅદ એક મહીનેકે હાઝીર હોકર કદમબોસી હાસીલ કરેંગે, ઔર હાલ ઈસ દરખ્તકા ઝાહીર કરેંગે! બાદશાહને રૂખસત દી. વુઝરા બાદશાહસે રૂખસત હોકર શેહઝાદેકે પાસ આએ, રાતકો સબને આરામ કયા ઔર સુબોહકો રવાના હુએ. મુદ્દત તક શેહઝાદા ઔર સાતું વઝીર મનઝલેં કરતે રહે, મગર કહીં મૌકઆ ઇસ બાતકા હાથ ન લગા, કે હાલ દરખ્તકા દરયાફ્ત કર સકે. અંજામકાર એક રોઝ, એક મુરગઝાર-પુરબહાર સેહરાએ દીલકશમેં પોહંચે, ઔર વહાં દેખા કે એક ફકીર ઝઈફ ! નેહાયત બુડ્હા ! કે જીસકી દાડહી ઔર સરકે બાલ બીલકુલ સુફેદથે, એક તકયેમેં બૈઠા હુવા યાદ ઇલાહી મેં મશગુલ હૈ. શેહઝાદા ઔર વઝીર ઉસકી ખીદમતમેં હાઝીર હુએ, ફકીર ! નેહાયત શીરીં ઝુબાની ઔર ખંદા પેશાનીસે ઉનકે સાથ પેશ આયા, ઔર દરયાફ્ત કયા કે તુમ્હારા આના કહાંસે હુવા ? શેહઝાદા ઔર વઝીરોંને અરઝ કયા, કે અય બુઝરગવાર ! હમ ઇસ કામકે તાલાશમેં ફીરતે હૈં, કે ફલાન મુકામપર જો દરખ્ત-નુરાની મીસલ આફ્તાબકે રોશન હૈ, ઔર ઊસમેં તરહા-તરહાકે જવાહેરાત બ-શીકલ મેવાકે લગે હુએહૈં, ઉસકા કયા સબબ હૈ ? ફકીરને કહા બાબા ! મૈં ઇસ દરખ્તકો, જબસે હોશ સંભાલાહૈ તબસે ઈસીતરહા દેખતાહું, ઔર મેરી ઉમર એકસોપચાસ બરસકી હૈ, મુજકો ઊસકા અસલ હાલ મઅલુમ નહીં, મગર યહાંસે ચંદ મન્ઝીલપર જાકર તુમકો મેરા બડાભાઈ મીલેગા, કે જીસકી ઉમર એકસોપચહતર સાલકીહૈ, શાયદ કે વો ઈસ દરખ્તકે હાલસે વાકીફ

હો, ઔર બતલા સકે. શેહઝાદા ઔર વુઝરા, ફકીરસે રૂખસત હુએ ઔર મન્ઝીલેં કાટતે હુએ તીનરોઝકે બઅદ ઉસકે મુકામપર પોહચે, કે જહાં ઊસ ફકીરકા ભાઈ રેહતાથા; ઔર ઉસ્સે મુલાકાતકી. મગર ઊનકો યે દેખકર તઅજ્જુબ હુવા, કે ઇસ ફકીરકે બાલ ફકત નીસ્ફ યઅને આધે સુફેદ હૈં! મગર દીલમેં બોલે કે ઈસકા કયા સબબ હોગા? કે યે ભાઈ ઊમરમેં ઉસ ફકીરસે **પચીસ** બરસ ઝીયાદા બડા હૈ, મગર ઈસકે તમામ બાલ સુફેદ નહીં હૈં! ઔર બ–નીસબત છોટે ભાઇકે ઝીયાદા મઝબુત હૈ. અલકીસ્સા ફકીરસે ઉન્હોંને હાલ દરખ્ત–નુરાનીકા પુછા, ઊસનેભી બઅદ ગૌરો– તઅમ્મુલકે યહી જવાબ દયા કે "મુજકો ઉસકા હાલ મઅલુમ નહીં હૈ" મગર કહા કે હમારા એક **તીસરા** ભાઇ યહાંસે ચંદ કોસકે ફાસલે પર હૈ, ઔર વો મુજસેભી ઉમરમેં **પચીસ** સાલ બડા હૈ, યકીનહૈ, કે વો ઉસકે હાલસે વાકીફ હોગા; ઊસકે પાસ તુમકો જાના ચાહીએ. શેહઝાદા ઔર વુઝરા! વહાંસે રૂખસત હોકર ઉસ ફકીરસેભી મુલાકાતકી, દેખા તો ઊસકી **દાડહી** બીલકુલ **સીયાહ**હૈ, કહીં મુતલક સુફેદીકા નામ નથા; શેહઝાદા ઔર વુઝરાઓંકો ઉસ ફકીરકી બડી ઉમરકે સાથ જવાનીકે આસાર દેખ કર બડી હૈરત હુઈ! પેહલે ઊસ કામકે, કે ઉસ્સે દરખ્ત નુરાનીકા હાલ પુછેં, અવ્વલ યે દરયાફત કયા કે આપ હમકો યે બાત બતલાઇયે, કે આપ **તીનું ભાઈયોંમેં** જો સબસે છોટા ભાઈ હૈ વો નેહાયત ઝઇફ હૈ ઔર ઉસકે બાલ બીલકુલ સુફેદ હૈં! ઔર ઉસ્સે બડા યઅને મંજલેકે બાલ કુછ સુફેદ ઔર કુછ સીયાહહૈ! ઔર વો બ–નીસબત છોટેભાઇકે ઝીયાદા કવી મઅલુમ હોતાહૈ; ઔર આપ જો સબસે **બડેહૈં**, ઔર **બાલ**ભી આપકે બીલકુલ સીયાહ હૈં, ઔર ઉન દોનોંકી નીસબત આપ ઝીયાદા તાકતમંદ ઔર મઝબુત હો! ઉસકા કયા સબબહૈ? કયું કે ઉમરકે કમ ઝીયાદાકે હીસાબસે, આપ સાહેબોંકી હાલત બીલકુલ ખીલાફ મઅલુમ હોતી હૈ. ફકીરને હંસકર જવાબ દીયા, કે સાહેબો! બેશક તુમકો ઇસ બાતકે દેખનેસે હૈરત હુઈ હોગી, મગર મૈં અભી તુમકો ઉસકા સબબ બતલા દેતા હું; ઔર વો યે હૈ કે મેરે છોટેભાઈકી **બીબી** બડી જાહેલ ઔર બેહુદા હૈ, જો કુછ ઉસકા મરદ પૈદા કરતા હૈ વો બેજા સરફ કર દેતી હૈ, પસ હરવકત ઉસકા મરદ અપની ઔરતકે તરફસે **મગમુમ** ઔર રંજીદા રેહતા હૈ, બસ ઈસી સબબસે વો બીલકુલ ઝઇફ ઔર નાતવાન હોગયા હૈ, ઔર **બાલ**ભી ઊસકે બીલકુલ સુફેદ હોગએહૈં. ઔર મીંજલે (દરમીયાની) ભાઈકી ઔરત કીસીકદર ઝીશઊર હૈ, મગર બહોત **અકલમંદ** નહીં હૈ, ઇસ સબબસે મેરે મંજલે ભાઈકો કભી ઊસકી તરફસે **રંજ** પોહંચતાહી રેહતા હૈ, ઈસી સબબસે ઉસકે બાલભી કુછ સુફેદ હોગએ હૈં. મગર મેરી ઔરત! નેહાયત **નેકબખ્ત** ઔર **દાના** હૈ, મુજકો ઘરબારકે ચલાનેકી કીસી તરહકા મુશકીલી ઔર તકલીફ નહીં પડતી, ઔર મેરી ઝીંદગી બડી આરામ ઔર બેફીક રીસે બસર હોતી હૈ; ઇસી સબબસે, હાલાં કે મેરી ઊમર ઊન દોનોંસે **પચાસ** સાલ ઝીયાદા યઅને કરીબ સો બરસકે હુઇ હૈ મગર ઝઇફીને અબતક મેરેપર કુછભી અસર નહીં કયા. જબ શેહઝાદા ઔર વુઝરા યે હાલ સુન ચુકે, બઅદ ઉન્હોંને "દરખ્ત નુરાની" કા ઝીકર કયા ઔર કહા, કે હમ બડી ઉમ્મીદ બાંધકર આપકે પાસ હાઝીર હુએ હૈં, યકીન હૈ કે આપ

ગેસ દરખ્તકે હાલસે હમકો આગાહ કરેગે. ફકીરને કહા સાહેબો ! મુજકો ઉસ દરખ્તકે હાલસે કુછ ઝાતી વાકફીય્યત તો નહીં હૈ, મગર મૈંને અપને બાપકી ઝુબાની યે સુના હૈ કે " જીસ મુકામપર યે **દરખ્તનુરાની** મૌજુદ હૈ, ઉસકે નઝદીક કીસી ઝમાનેમેં એક શેહર આબાદથા, ઔર બાદશાહ વહાંકા કમાલ મુનસીફ ઔર રઅય્યત પરવરથા જીસ ઝમીનપર કે યે દરખ્ત હૈ વો ઝમીન, ઊસ શેહરકે એક રેહનેવાલેકી મીલકીય્યતસેથી, ઔર ઉસ માલીકે ઝમીનને એક ખેતીબાનકો વાસ્તે ખેડને ઉસ ઝમીનકે ઠેકા (ઇજારા–કંટરાકટ) દે રખા થા. કઝાએકાર ઇત્તફાક અયસા હુવા, કે ઉસ ઝમીનમેં હલ (ઝમીન ખેડનેકા એક હથયારહૈ) ચલા રહાથા, ઉસકા હલ એક પથ્થરસે અટક ગયા. ખેતીબાનને જો ઉસ પથ્થરકો ઝમીનસે ઉઠાયા, ઝમીનમેં એક **ઝીના** નઝર આયા; ખેડુતને મટટી ઉસ જગેહસે હટાઇ ઔર ઝીને કે રાસ્તેસે નીચે ઊતરા, તો એક **તેહખાના** મઅલુમ હુવા; જબ ઉસકે અંદર ગયા, દેખા કે વહાં સૈંકડો સંદુકચે **જવાહીરાત** સે ભરે હુએ રખે હૈં. ખેડુતને યે હાલ દેખકર માલીકે ઝમીનકો ખબર દી, ઔર વોભી ઉસ જગેહ આકર પોહંચા, ઔર ઉસ નેઅમતે બેશુમારકો દેખકર હૈરાન રહા ! મગર ખેડુતસે માલીકને કહા, કે યે સારા **માલ** તેરા હૈ, કયું કે ઝમીન મૈંને તુજકો ઠેકા દે દી હૈ, ઈસવાસ્તે ઝમીનસે જો કુછ પૈદા હો વો તેરા **હક** હૈ, મેરા ઊસમેં કુછ વાસ્તા ઔર તઅલ્લુક નહીં હૈ. ખેડુતને કહા, સાહેબ તુમ યે અજીબ બાત ફરમાતે હો ! મૈં તો ફકત ઠેકાદાર તુમ્હારી તરફસે મુકરરર હું, જો ઝમીનમેં તુખમ બોનેસે પૈદા હોગા ઉસ પર મેરા હકહૈ, કુછ મૈં માલીક તો ઈસ ઝમીનકા નહીં હું ? કે **ખઝાના** ભી મેરા માલ સમજા જાએ ? માલીકે ઝમીનને કહા કે તુ ગલત કેહતા હૈ, મૈંતો જબ ઝમીનકા તુજકો ઠેકા દેચુકા, અબ સીવાય ઝરે–ઠેકાકે, કે જો તુજસે લેના મુકરરર કર લ્યા હૈ, વોહી મુજકો હલાલ હૈ; દુસરા મુજકો ઔર કુછ વાસ્તા ઈસ ઝમીન યા ઈસકી પૈદાયશસે નહીં હૈ; યે **ખઝાનએગૈબી** હૈ ઔર ઊસપર તેરાહી હક હૈ. ખેડુતને કહા યે **માલ** મૈં હરગીઝ ન લુંગા, ઔર ઈસ માલકો હાથભી ન લગાઊંગા. ગરઝ કે દોનું તકરાર કરતે હુએ બાદશાહકી ખીદમતમેં પોહંચે, ઔર અપના હાલ બયાન કયા; ઔર અરઝ કયા કે હમ દોનું કીસીતરહા આપસમેં રાઝી ન હોંગે, ઇસ વાસ્તે બેહતર યે હૈ કે યે તમામ માલ આપ લે લેં ? બાદશાહ ઉનકી **નેક નીય્યતી** પર કમાલ મુતઅજ્જબ હુવા ! ઔર કહા અઝીઝો, મેરા તો હરગીઝ કુછભી તઅલ્લુક ઈસ માલસે નહીં હો સકતા, મૈં ઉસકો કીસતરહા લે સકું ? મગર તુમ દોનું અજબ નેકનીય્યત આદમી હો ! ફીર દોનુંસે દરયાફત કયા કે તુમ્હારી કયા **અવલાદ** હૈ ? માલીકને કહા, ખુદાવંદ મુજકો એક લડકા હૈ, ઔર ખેડુતને કહા, હુઝુર મેરી ફકત એક લડકી હૈ. બાદશાહને કહા તુમ્હારા ઈનસાફ (ફેસલા) તો અલ્લાહતઆલાને ખુદ કર રખા હૈ, તુમ અપની અવલાદકી બાહમ **શાદી** કરદો ? ઔર યે તમામ **ખઝાના** ઉન દોનુંકે હવાલે કરદો? યે ફૈસલા કરકે બાદશાહને ઉન દોનુંકો રૂખસત કરદયા. બાદશાહ ઔર રઅય્યતકી ખુશ નીય્યતીકે સબબ બઅદ ચંદરોઝકે યે **નતીજા** અજીબો–ગરીબ ઝહુરમેં આયા, કે ઊસ ઝમીનસે ખુદ બખુદ એક દરખ્ત**નુરાની** પૈદા હુવા, કે જીસકી હર શાખમેં બજાએ ફુલકે, **જવાહેરાત**

લગે હુએ થે. બાદશાહકે અરકાને દૌલતને કહા, કે યે માલે ખુદાદાદ બારગાહે એઝદીસે આપકે વાસ્તે ઇનાયત હુવા હૈ, હુકમ ફરમાઇયે કે ઇન જવાહેરાતકો હમ હુઝુરકે **જવાહેરખાના** મેં ભીજવાદેં ? બાદશાહને કહા મઆઝલ્લાહ ! તુમ કૈસી **બેઈમાની** કી બાત કેહતે હો ? ભલા મેરા ઇસ માલપર કીસતરહસે હક પોહંચ સકતા હૈ ? ઇસ માલકા હકદાર તો માલીકે ઝમીન હૈ, મૈં હરગીઝ ઉસકો ન લુંગા. પસ માલીકે ઝમીનકો બુલવાયા ગયા, ઔર ઉસકો કહા કે યે **જવાહેરાત** તેરા માલ હૈ ઉસકો લે લે ? અલ્લાહતઆલાને તેરી સેરચશમી ઔર ખુશનીય્યતીકે બાઈસ તુજકો **દોબારા** યે નેઅમત (દરખ્ત નુરાની) અતા કી હૈ. માલીકે ઝમીનને કહા, હુઝુર ! મુજકો તો આપકે ઇનસાફસે બહોત કુછ **દૌલત** મીલ ચુકી હૈ, યે ખુદાતઆલાને આપકે ઈનસાફસે ખુશ હોકર આપકે વાસ્તે અતા કયા હૈ; બાદશાહને માલીકે ઝમીનકો હર ચંદ સમજાયા, મગર ઉસને કુબુલ ન કયા. લાચાર બાદશાહને હુકમ દયા કે ઇસ **દરખ્ત નુરાની** કો અયસાહી રેહને દો ! ઔર અપની અવલાદકે વાસ્તે **વસીય્યત** નામા લીખા, કે મેરી અવલાદસે કોઈ હરગીઝ ઇસ જવાહેરાતકી તરફ હીરસ ન કરે, ઔર યેભી વસીય્યત નામામેં લીખા, કે મેરી અવલાદ અગર ઇસ વસીય્યતપર અમલ કરેગી, તો ઈનાયતે ઇલાહીસે કભી **સલતનત** ઉનકે હાથસે ન જાયગી. ચુનાચે વો વસીય્યતનામા ઉસી દરખ્તકે જડમેં એક બડા સુરાખ કરકે રખા ગયા હૈ, ઔર સલતનતભી અબતક ઉસી બાદશાહકી ખાનદાનમેં ચલી આતી હૈ.

શેહઝાદા ઔર વુઝરા યે હાલ મઅલુમ કરકે નેહાયત ખુશ વ શાદાં હુએ, ઔર ફકીરસે રૂખસત હોકર ઈરાદા જાનેકા કયા, વઝીરોંને ચલતે વકત શેહઝાદેકો બહોતસા સમજાયા, કે તુમભી હમારે સાથ વાપસ ચલો, ઔર અપને ઇરાદે-ખામ યઅને દરયાફ્ત કરને "ચ[illegible]એ દરયાએ નીલ" સે બાઝ આઓ ? શેહઝાદેને કહા, મૈં તો અપને દીલમેં ઠેરાવ કર ચુકાહું કે બગૈર [illegible]ખને ચશમે-રૂદનીલકે હરગીઝ ઝીંદા કદમ પીછે ન હટાઉંગા, આપ બે ફાયદા મુજસે હુજ્જત કરતે હૈં, મૈં હરગીઝ ન માનુંગા. વઝીરોંને જબ દેખા કે શેહઝાદા કીસીતરહ નહીં સમજતા, લાચાર બા-દીલે દાગદાર ઉસસે જુદા હોકર અપને મુલકકો વાપસ રવાના હુએ, ઔર વહાં પોહંચકર અપને બાદશાહસે તમામ માજરા, જો ફકીરકી ઝબાની સુનાથા બયાન કયા. બાદશાહ યે હાલ સુનકર સાથ લશકરકે શેહરસે રવાના હોકર ઊસ દરખ્તકે પાસ ગયા, ઔર **વસીય્યતનામા**કો તાલાશ કરવાયા, તો વસીય્યતનામા ! જયસા ફકીરને બયાન કયાથા, ઉસીતરહ દરખ્તકે જડમેંસે નીકલા. બાદશાહને ઉસકો પડહા, તો ઊસમેં વહી **મઝમુન** પાયા જો ફકીરને બયાન કયાથા. બાદશાહને વઝીરોંસે કહા, કે બડી **ખૈર** ગુઝરી કે તુમ બરાબર વકતપર વાપસ આગએ, વર ન મેરી દો-રોઝસે યે નીય્યત હો રહીથી, કે ઇસ દરખ્તસે તમામ **જવાહેરાત** તુડવાકર અપને **ખઝાનામેં** રખલું; અગર યે કામ મુજસે હોજાતા, તો શક નહીં કે જયસા ઈસ વસીય્યતનામામેં **મેરે બુઝરગ** લીખ ગએ હૈં, ઊસી મુવાફીક **સલતનત** હમારી ખાનદાનસે જાતી રેહતી. શેહઝાદા બઅદ ચલે જાને વઝીરોંકે, દો રોઝતક ફકીરકા **મેહમાન** રહા, ઔર ઉસીસે હાલ "ચશમએ-રૂદનીલકા" દરયાફ્ત કયા. ફકીરને કહા મુજકો મુતલક ઉસ જગેહકા

પતા વ નીશાન મઅલુમ નહીં હૈ, અલબતા ! અયસા સુન્નેમેં આયા હૈ કે કાહકાફ પર કીસી મુકામસે યે ચશમા રવાના હોતા હૈ.

શેહઝાદા ફકીરસે રૂખસત હોકર દરયાકે કીનારે ચલા, ઔર બઅદ ચંદરોઝકે એક શેહરમેં પોહંચા, કે જો નેહાયત વસીઅ ઔર આબાદથા. જબ દરવાઝે શેહરપર પોહંચા, સામનેસે ઉસકો એક શખ્સ ખુબસુરત દૌલતમંદ વહાંકા બાશંદા મીલા, શેહઝાદેકા લીબાસ ગૈરમુલ્કકે આદમ્યુંસા દેખકર, દરયાફ્ત કયા કે તુમ કીસ મુલકકે આદમી હો ! ઔર ઈતની છોટીઊમર મેં યહાં ક્યુંકર પોહંચે ! શેહઝાદેને તમામ હાલ અપને ઈરાદે, " ચશમે દરયાએ નીલ " કે દેખનેકા બયાન કયા. ઉસને કહા, યે અજબ મુશકીલીમેં પડનેકા ખ્યાલ તુમ્હારે સરમેં સમાયા હૈ ! ચશમે દરયાએ નીલકા પતા આજતક કીસીકો નહીં લગા, બેહતર હૈ કે તુમ અપને ઇસ ઇરાદેસે બાઝ આઓ ? શેહઝાદાને કહા યે હરગીઝ ન હોગા, મૈં તો ઉસ ચશમેકા પતા નીકાલુંગા વર ન અપની ઈસ તાલાશમેં જાન દુંગા. ઊસ શખ્સને કહા ખૈર ! તુમકો ઈખ્તીયાર હૈ, મગર મૈં ચાહતાહું કે ચંદરોઝ મેરે યહાં મેહમાન રહો ! શેહઝાદેને યે બાત ઉસ શખ્સકી મનઝુર કી, ઔર દીલમેં ખ્યાલ કયા કે શાયદ કીસીસે પતા ચશમે દરયાએ નીલકા લગ જાવે ! યે ખયાલ કરકે શેહઝાદા ઉસકે સાથ ઉસકે મકાનપર ગયા. ઉસ શખ્સને બહોત અચ્છીતરહ શેહઝાદેકી તવાઝોઅ વ તકરીમકી, ઔર શરત મેહમાનદારીકી અદા કી. શામકો જબ ખાનેકે વાસ્તે દસતરખ્વાન બીછાયા ગયા, હસબ રીવાજ ઊસ મુલ્કકે, માલીકે મકાનકી ઔરતભી ઉનકે સાથ ખાનેમેં શરીક હુઈ, ઔર ઈધર ઉધરકી બાતેં શુરૂઅ હુઈં. ઔરતને જો હાલ શેહઝાદેકે સફર ઇખત્યાર કરનેકા સુના, ઊસકી હીમ્મતપર હૈરાન રહી ઔર કહા આફરીન હૈ તુમકો, કે ઇસ છોટી ઉમરમેં અયસી બાતોંકી તાલાશ હૈ ! ઈસમેં કુછ શક નહીં કે દરયાફ્ત કરના "ચશમએ રૂદનીલકા" નેહાયત મુશકીલ કામહૈ, મગર જો આદમી બા–હીમ્મત હોતા હૈ, ઊસકા ખુદા મદદગાર હોતા હૈ; અગર તુમને હીમ્મત ન છોડી, તો અજબ નહીં કે ઈસ રાઝકો બહોત જલ્દ મઅલુમ કર લોગે. શેહઝાદાને કહા, બડી મુશકીલ તો યે હૈ કે કોઈ શખ્સ ઝરાભી પતા ઊસ મુકામકા મુજકો નહીં બતલા સકતા, ઔર ઇસી સબબસે મુજકો ફીરતે ફીરતે કઇ બરસ ગુઝર ગએ, અગર ઈસકદરભી હાલ મુજકો મઅલુમ હોજાએ કે વો ચશમા કીસતરફકો હૈ, ઔર કીસતરેહ વહાં પોહંચના હોસકતા હૈ, તો ફીર મૈં અપને ઉપર મેહનત ઔર તકલીફ સબ કુછ બ–ખુશી ગવારા કરૂં. ઔરતને કહા યહાંસે દસ મનઝીલપર એક મુકામ હૈ, ઔર વહાં એક આબીદ રેહતા હૈ; ઔર વો બડા જહાંદીદા ઔર બુઝરગ આદમી હૈ, પાંચસોબરસ કી ઊસકી ઊમર હૈ, તુમ ઊસકે પાસ જાઓ, શાયદ વો તુમકો મદદ દે સકે; મૈંને ઉસ આબીદકો નઝરોંસે દેખી હું, ક્યુંકે મેરે બાપકા ઘર ઉસ આબીદકી જગેહસે થોડેહી ફાસલેપરહૈ. જબ મૈં છોટી ઊમરકીથી, મેરા બાપ અકસર મુજકો ઊસ આબીદકે પાસ લે જાયા કરતાથા, ઔર મેરે બાપસે આબીદ અજીબો ગરીબ દાસતાનેં હર એક મુલ્કકી, ઔર શેહર ઔર પહાડોંકા ઝીકર કયા કરતાથા. શેહઝાદેને ઉસ ઔરતકા બહોતસા શુકરયા અદા કયા, ઔર દુસરે રોઝ ઉનસે રૂખસત હોકર જીસતરફ આબીદકે

. પતા દયાથા, વહાંકા રવાના હુવા. અલકીસ્સા બઅદ ઉઠાને તકલીફો–રંજ બીસયાર કે, ઉસ આબીદકે પાસ પોહંચા. દેખા કે વો એક પીર ઝઇફ ખુદાકી યાદમેં મસરૂફ હૈ ઔર તમામ બાલ ઊસકે સરકે ઔર દાડહીકે ઈસકદર બડ્ડ ગએ હૈં કે, ઉસકા ચેહરાભી અચ્છી તરહાસે નઝર નહીં આતાથા; શેહઝાદેને કેંચી અપને જેબસે નીકાલકર ઉસકે બાલ દુરસ્ત કીએ. આબીદને આંખ ખોલી ઔર પુછા, કે બચ્ચા તુ કૌન હૈ ! ઔર મેરે પાસ કીસ મુરાદસે આયા હૈ ! શેહઝાદેને કહા, પીરો–મુરશદ ! મુજકો હવસ દરયાએ–નીલકા ચશમા દરયાફ્ત કરનેકી એકઝમાનેસે દામનગીરહૈ; નઝદીક પાંચ–છ સાલકે મુજકો ઈસી તાલાશમેં જંગલ–જંગલ ઔર શેહર–શેહર ફીરતેહુએ, મગર કહીં સુરાગ ઊસકા નહીં મીલતા, અબ મેરે નસીબને ઝોર કયા કે આપકી ખીદમતમેં આ પોહંચા હું; ઊમ્મીદ હૈ કે આપકી તવજ્જહાતસે અપની મુરાદકો પોહંચ જાઉંગા. આબીદ યે હાલ સુનકર હંસા ! ઔર શેહઝાદેસે કહા, બચ્ચા ! જો બાત તેરે ખયાલમેં હૈ ઉસકા હાસીલ હોના મુશકીલ હૈ. સુન ઔર આગાહ હો, કે જબ મૈં જવાન થા, મેરે દીલમેંભી એક મરતબા ખયાલ યે પૈદા હુવા થા, કે "ચશમએ રૂદનીલ" કો જાકર દેખું, જબ મૈંને અપને પીરસે જીસકી ઊમર સાતસો બરસકીથી ઇજાઝત ચાહી, ઉન્હોંને મુજકો મન્અ કયા, ઔર કહા કે પેહલેકે બુઝુરગ યે બાત લીખ ગએ હૈં કે, સીવાય શેહઝાદેમશરક કે ઔર કોઇ શખ્સ દરયાએનીલ તક ન પોહંચેગા, ઔર ચશમએ મઝકુરકો ન દેખ સકેગા; લાચાર મૈંને અપના ઇરાદા તરક કયા. મગર પીરસે મૈંને દરયાફ્ત કયા તો ઊ:કી ઝબાની અયસા મઅલુમ હુવા, કે યહાંસે જુનુબકી તરફ કઈ મનઝીલકે બઅદ એક દરયા હૈ જીસકા પાટ કઈ સો મેલકા હૈ, ઔર ઉસ દરયાકે પાર એક બડા મૈદાન હૈ, જીસકી ઝમીન બીલકુલ લોહેકી હૈ. ઉસ્સેભી જબ ગુઝર જાએ, તો ફીર દામને કોહકાફમેં પોહંચના હોતાહૈ, કે જહાં ઝમીન ચાંદી કી હૈ ઔર કંકર પથ્થર વહાંકે જવાહેરાત કે હૈં. કોહકાફ પર ચડહકર એક બડી જાએ બુલંદ હૈ, ઔર વહાંસે ચશમેરૂદનીલ નીકલતા હૈ. શેહઝાદા યે તમામ હાલ ઝબાની આબીદકે સુનકર અપને દીલમેં નેહાયત ખુશ હુવા ઔર કહા, કે અય પીર રોશનઝમીર ! શેહઝાદે મશરક મૈંહી હું, ઔર આપકી ઈનાયતકા કમાલ મશકુર હું, કે આપને મેરી તમામ મેહનત ઠીકાને લગાઈ; ઔર આપકી દુઆસે ઉમીદ કવીહૈ કે, અબ મેરા મકસદ બરઆએગા. દીગર મૈં આપસે યે અરઝ કરતાહું, કે મુજકો અયસી તરકીબ બતલાઈયે કે જીસસે મૈં ઉસ દરયાએ ના પૈદા કીનારસે ગુઝર સકું ! આબીદને કહા જબ તુ કીનારે દરયાપર પોંહચે, તો વહાં એક બહોત બડા કદાવર જાનવર આતાહૈ, જીસકા મસકન કોહકાફમેં હૈ, વો જાનવર હમેંશા સુબોહકો અપને મસકનસે દરયાકે પાર વાસ્તે હાસીલ કરને અપની ખોરાકકે આતા હૈ, ઔર ચાર બજેકે વકત, ફીર વહાંસે અપને મસકનકો વાપસ ચલા જાતા હૈ. બસ જીસવકત કે વો જાનવર ઈરાદા પીછે જાનેકા કરે, તુ ઉસકે પાઊંસે લીપટ જાઈયો; ઈસ તદબીરસે તુ દરયાકે પાર પોહંચ જાયગા. શેહઝાદેને આબીદકે કદમ ચુમ લીએ, ઔર ઉસ્સે રૂખસત હોકર અપની મનઝીલે મકસુદકી રાહ લી.

કઈ મહીનેકે બઆદ, મનઝીલેં કાટતા હુવા, આખરકાર ઉસ **દરયાએ**-ઝુમ્મર.. પોહુંચા. દરયાકો દેખકર હૈરાન રહા ! કે કહીં ઉસકા કીનારા મઅલુમ નહીં હોતાથા; જહાંતક નઝર કામ કરતીથી, પાનીહી પાની દીખલાઇ દેતાથા. અલકીસ્સા શાહેઝાદેને શબકો કીનારે-દરયાપર આરામ કયા, ઔર સુબોહ હોતેહી **નમાઝ** પડહકર મુનતઝીર ઉસ જાનવરકે (જીસકા પતા આબીદને દયાથા) બેઠા. થોડી દેર ગુઝરીથી, કે નાગાહ એક પરંદ જો માનીંદ **હાથી** કે જીસમકે થા, સામનેસે આતા નઝર પડા; શેહઝાદા ઉસકે ખૌફસે એકદરખ્તકી ઓટમેં છુપ ગયા. વો જાનવર દરયાકો પાર કરતે હુએ કીનારેકી ઝમીનપર ઉતરા, ઔર જંગલમેં છોટે-છોટે ચરંદ ઔર પરંદકા શીકાર કરકે ખાતા રહા. જબ વકત ચાર બજેકા હુવા, શેહઝાદા દરખ્તકી આડસે નીકલકર, દબે પાઉં ઉસ જાનવરકે પીછે ખડા હુવા; ઔર જીસવકત વો ઉડને લગા, શેહઝાદેને ઉસકે પાંવ મઝબુત પકડલીએ ઔર ઉસકે સાથ ઉડ ચલા. ઉડતે ઉડતે શેહઝાદેને જો નીચે નીગાહકી, તો **દરયા**કો દેખકર ઉસકો બડી વહશત મઅલુમ હુઇ, નઝદીકથા કે હાથ ઉસકા છુટ જાએ ! મગર શેહઝાદેને **હીમ્મત** અપની કાયમ રખી, ઔર આંખેં બંદ કર લીં. એક **કલાક**મેં જાનવરને ઉસ દરયાકો પાર કયા ! ઔર દુસરે કીનારેપર પોહુંચકર દમ લેનેકે વાસ્તે નીચે ઉતરા. શેહઝાદેનેભી ઉસકા પાઉં છોડ દયા, ઔર ઝમીનપર નીગાહ કી, તો દેખા કે તમામ ઝમીન મીસલ લોહેકે હૈ, ઔર પથ્થર કંકર વગૈરાભી સબ લોહેકેહૈં. ચુંકે વકત શામકા હો ગયાથા, શેહઝાદા શબકો વહીં સોગયા, ઔર સુબોહકો બેદાર હોકર આગેકો રવાના હુવા. બહોત દુરતક વયસી ઝમીન રહી; ફીર **ચાંદી** કી ઝમીન શુરૂઅ હુઇ, ઔર થોડે ફાસલેપર **કોહકાફ** નઝર આયા. શેહઝાદા ઉસકી **બુલંદી** દેખકર ઘબરાયા, કે ચોટી પહાડકી આસમાનસે મીલી હુઈ નઝર આતીથી; અપને દીલમેં સોચા, કે ઇસપર ચડહકે જાના કયુંકર હોગા? બ હર હાલ કદમ આગેકો બડહાયા; ઔર ઝમીને ચાંદીસે ગુઝર ગયા. જબ ઉસ ઝમીનકી સરહદપર પોહુંચા, દેખા કે ઉસ ઝમીન ઔર કોહકાફકે દરમીયાનમેં એક **નદી**, જીસકી બહોતહી પતલી ધારથી ઔર નેહાયત ખુશરંગ **પાની** ઉસમેંથા, જો બડી કૈફીયતકે સાથ બેહ રહાથા; ઔર ઉસકે કીનારેપર દોનું તરફ દરખ્તહાએ પુરબહાર બેશુમાર, નેહાયત મોઝુન ઔર ખુશનુમા લગે હુએ થે. શેહઝાદાભી ચલતેચલતે થક ગયાથા, ઔર વકતભી દો-પહેરકા હોગયાથા, યે મુકામ પુરફીઝા દેખ કર એક દરખ્તકે નીચે જા બૈઠા. જબ વકત ઝરા ઠંડા હુવા, શેહઝાદા ફીર ઉસ નદીકે કીનારેસે આગે બડહા, ઔર ઉસ મુકામપરકે જહાં પહાડસે પાની ગીરકર યે નદી રવાં હોતીથી, આ પોહુંચા; ઔર યે મુકામ નેહાયતહી પુર લુત્ફથા. શેહઝાદા વહાં થોડી દેર ઠેરા, ઔર ફીર એક દરખ્તપર ચડહકર દુસરી જાનીબ નદીકે જો દરખ્તથા, કે જીસકી શાખેં ઉસ દરખ્તસે બાહમ મીલ ગઈથી ઉસપર ગયા, ઔર વહાંસે ફીર ચડહના શુરૂઅ કયા; ઈસીતરેહ કઇરોઝતક પહાડપર ઇધરસે ઉધર મનઝીલ પેમાઈ કરતા રહા. અંજામકાર પહાડકી ચોટીપર પોહુંચા, ઔર દેખા કે વહાં એક બડા ઝખીરા પાનીકા, જો એક જગેહ નીચાન પરથા ઔર મીસલ બડી ઝીલકે મઅલુમ હોતાથા, નઝર આયા; ઔર ઉસકા પાની પહાડસે ગીરકર, વો નદી જો શાહઝાદેકો રાસ્તેમેં મીલીથી, ઉસમેં જાકર પડતાથા. ઇસ ઝીલકે અતરાફમેં હઝારહા દરખ્ત બડે બુલંદ ઔર સાયા

-ક દરખ્ત ઇસકદર બુલંદ થા, કે ઉસપર નીગાહ ન ઠેરતીથી ! ઔર શાખેં ઊસ ઝાડકા બહોત દુર દરાઝ તક ફેલી હુઈ થીં. યે વહી દરખ્તથા, કે જીસકે ઊપર સી-મુરગ ને દુખતરે શાહમગરીબકો લા રખાથા; ઔર યે ઝખીરા પાનીકા ચશમેદરયાએ નીલકાથા. શેહઝાદા અપની મતલબકી કામયાબી પર નેહાયત શાદમાં હુવા, ઔર ઉસ મુકામ કો જો નમુના બેહશ્તકા મઅલુમ હોતાથા, દેખકર કમાલ ખુશ હુવા, ઔર દીનભર ઊસ મુકામકી સૈર ઔર ગશ્તમેં મસરૂફ રહા. જબ રાત હુઇ, શેહઝાદેને ઊસ દરખ્ત બુલંદકે નીચે, જીસપર દુખતરે શાહમગરીબથી, આરામ કયા. ફજરકે વકત જબ બેદાર હુવા, દેખા કે બીસતરકે ઉપર બહોતસે મેવે ઔર મીઠાઈકે ટુકડે પડે હુએ હેં. શેહઝાદા હૈરાન રહા, કે યે ચીઝેં યહાંપર, કે જીસકે કરીબમેં સેંકડોં કોસતક કહીં આબાદીકા નામો-નીશાન નહીં, કયુંકર આઇ ! દરખ્તકે ઉપર હરચંદ નીગાહ દોડાઇ, મગર બ-સબબ બુલંદીકે કુછભી નઝર ન પડા, લાચાર હોકર ખામોશ બેઠ રહા; ઔર વો મેવા ઔર મીઠાઈ જમઆ કરકે ખુબ પેટ ભરકર ખાયા. થોડી દેરકે બઅદ શેહઝાદેને જો બ-સબબ તાસીર ઉસ દવાંક જો આમીલ ને ઉસકો ખીલાઇથી, બોલી ચરંદો-પરંદકી સમજની શુરૂઅ કી. ઔર કયા સુનતાહૈ કે એક કુમરી દરખ્તકી શાખપર બૈઠી હુઇ, તોતેસે યે કેહ રહીથી કે સી-મુરગકે આનેકા વકત હોગયા હૈ, અબ યહાં ઠેરના મુનાસીબ નહીં, યહાંસે ચલ દેના ચાહીએ. તુતીને કહા આજ યહીં પત્તોંમેં છુપ રહો ? કયુંકે આજ યહાં એકતમાશા હોગા. કુમરીને પુછા કયા તમાશા હોગા? તુતીને જવાબ દયા કે ઈસ જવાનકો (શેહઝાદા) જો દરખ્તકે નીચે બૈઠા હૈ, ઉસકી અજલ યહાં ખેંચ લાઈ હૈ; ઇસકો નહીં મઅલુમ હૈ કે, ઈસ દરખ્તકે ઊપર સી-મુરગને "દુખતરે શાહમગરીબકો" ઇસ ખયાલસે લા રખા હૈ, કે કીસી ઈનસાનકા ઊસતક ગુઝર નહો; પસ સી મુરગ જીસવકત આકર ઈસ જવાનકો યહાં દેખેગા, ફૌરન હલાક કર દાલેગા. કુમરી એક આહ ભરકર બોલી, મુજકો ઇસકી (શેહઝાદેકી) હુસ્નો-જવાનીપર બડા અફસોસ આતા હૈ, મગર કયા કયા જાવે, કે યે હમારી બોલી નહીં સમજહ સકતા, વર ન મૈં ફૌરન ઉસકો આગાહ કરકે સી-મુરગકે ચુંગલસે નીજાત દીલાતી. શેહઝાદા યે બાત સુનકર બહોત ડરા, ઔર સોચા કે અપની જાન બચાનેકી કોઈ તદબીર જલ્દ કરની ચાહીએ? યે ખયાલ કરકે, ઝાડકે નીચેસે ઉઠા ઔર પહાડકે એક ગાર મેં જો નઝદીકમેંથા, જાકર છુપ ગયા. એક મીનીટ નહીં ગુઝરીથી કે સી-મુરગકે પરોંકી હવાકે ઝોરસે તમામ શાખેં દરખ્તોંકી હીલને લગીં, ઔર ઊસકે જીસમકે સાયાસે ઝમીનપર અબર છા ગયા. શેહઝાદા ઉસકો દેખકર નેહાયત ડરા, ઔર અપની જાનકી સલામતીપર સીજદા શુકરકા બજા લાયા. શેહઝાદેને જબ સીમુરગકી તરફ નઝર દોડાઇ, તો દેખા કે ઊસકે ચુંગલમેં એક ટોકરા હૈ, ઔર ઉસમેં બહોતસે કીસમકી ઉમદા ચીઝેં ખાનેકી, ઔર મેવા તરો-તાઝા રખે હુએ હૈં. સી-મુરગ ઉસ દરખ્તપર ઊતરા, ઔર ટોકરા મીઠાઇ ઔર મેવુંકા દુખતરકો દેકર, ખુદ દરખ્તસે નીચે આયા ઔર પહાડપર ઇધર ઉધર શીકાર ચરંદ વ પરંદકા દીનભર કરતા રહા; નઝદીક શામકે, થોડી દેરકે વાસ્તે ફીર દુખતરકે પાસ ગયા, ઔર ફીર એક દરખ્તપર જો ઉસકે કરીબથા, અપને આશયાંનેમેં જાકર આરામ કયા. શેહઝાદા દીનભર

સીમુરગકે ખૌફસે ગારસે બાહીર ન નીકલા, ઔર શબકોભી વહીં મુકામ કયા. જબ શેહઝા... બેદારહુવા, દેખા કે સી–મુરગ દરખ્તપર નહીં હૈ, પસ ગારસે નીકલકર દરખ્તકે નીચે પોહંચા ઔર બોહતેરા હરતરફ દરખ્તપર નીગાહ દૌડાઈ, મગર બ–સબબ ખુસંદીએ દરખ્ત ઔર કસરત પત્તોંકે "શેહઝાદી મગરબ" ઉસંકો નઝર ન પડી. શેહઝાદા બડા દીલગીર હુવા, ઔર ચાહા કે કીસીતરેહ અપનેતઈં ઉસ દરખ્તકે ઉપર પોહંચાએ, મગર કોઈ તદબીર સમજમેં ન આઈ. ઈત્તફાકન દુખતરકી નીગાહ જો શેહઝાદાપર પડી, મોહબ્બતે હમજીન્સીને જોશ કયા, ઔર શેહઝાદેકો ઉપરસે આવાઝ દી. શેહઝાદેને ફીર હરચંદ ઉપરકો નીગાહ કી, મગર શેહઝાદી ઉસકો નઝર ન આઈ. અંજામ શેહઝાદેને ઊપર નીગાહ કરકે કહા, અય શેહઝાદી! તુમ મુજકો દીખલાઇ નહીં દેતે? ઔર મૈં કીસીતરહા તુમ્હારે પાસ નહીં પોહંચ સકતા. શેહઝાદીને પતે દરખતકે, જો સી–મુરગને ધવારેં કે અતરાફમેં ઓટ કરકે લગા રખેથે હટાઇ, ઔર શેહઝાદેકો કહા કે ઈસતરફ નીગાહ કરો! શેહઝાદેને ઉસતરફ જો નીગાહકી, દુખતરકી સુરત દેખકર ઊસપર હઝાર જાનસે **આશક** હોગયા ઔર કહા કે, અય પરીપેકર તુ ઇસ દરખતપર કયું હૈ? ઔર કીસતરેહ ઇસ જગેહપર તનહા તેરા જી લગતા હૈ? દુખતરને કહા મૈં સી–મુરગકી બેટી હું, ઔર જબસે મૈંને હોશ સંભાલા હૈ, તબસે અપને તઈં ઈસી જગેહપર દેખતી હું; મગર તુ કૌન હૈ? કે મૈંને કભી તેરી સુરતકી ચીઝ આજતક નહીં દેખી? શેહઝાદેને કહા મૈં **ઇનસાન** હું ઔર તુભી ઈનસાન હૈ, યે તેરા ઝુઠા ખયાલ હૈ કે તુ અપને તઈં સી-મુરગકી બેટી સમજતી હૈ. શેહઝાદીને કહા મૈં કયુંકર જાનું, કે મૈંભી મીસલ તુમ્હારે **ઇનસાન** હું! શેહઝાદેને કહા આજ જબ સી–મુરગ હઝરત સુલેમાન **અ.** કે પાસસે આવે, તુમ ઉસ્સે યે ફરમાયશ કરના કે મુજકો એક **આઈના** લાદે, દુખતરને કહા 'આઇના' કયા ચીઝ હૈ? શેહઝાદેને કહા, ઉસમેં દેખનેસે તુમકો અપની સુરત નઝર આજાયગી, ઔર તુમકો આઈના દેખકર મઅલુમ હોગા, કે તુમભી મીસલ મેરે ઇનસાન હો, સી–મુરગકી દુખતર નહીં હો; દુખતરે શાહમગરીબને કહા, અચ્છા મૈં અયસાહી કરૂંગી. ફીર શેહઝાદા–બખયાલ ઇસ બાતકે, કે સીમુરગકે આનેકા વકત કરીબ હોગયાથા, દુખતરસે રૂખસત હોકર ઊસી **ગાર** મેં જા છુપા. જબ સી–મુરગ હસ્બ મઅલુમ સુલેમાન **અ.** કે દરબારસે વાપસ આયા, દુખતરને ઊસ્સે કહા કે મુજકો એક **આઇના** દરકાર હૈ લાદો? સી–મુરગને કહા બહોતઅચ્છા કલ લેતા આઉંગા. ચુનાચે દુસરેરોઝ સી–મુરગને આઇના લા દીયા; દુખતરને જો અપની **સુરત** ઉસમેં દેખી, તો ખુદકો કીસીતરહસે સી–મુરગકે જયસા ન પાયા. ઔર દુસરેરોઝ જબ શેહઝાદા દરખ્તકે નીચે આયા, દુખતરને ઉસકી ઔર અપની દોનુંકી સુરત આઈનામેં દેખી, તો વો બરાબર મઅલુમ હુઈ; તબ દુખતરકો ઇસ બાતકા યકીન હુવા, કે શેહઝાદેને **સચ** કહા, મૈં સી–મુરગકી **બેટી** નહીં હું.

અબ હરરોઝ શેહઝાદા સી–મુરગકે જાનેકે બઅદ, ગારસે નીકલકર દરખ્તકે નીચે જાતા, ઔર શેહઝાદીકે સાથ બડે ઇશત્યાક ઔર મોહબ્બતકે સાથ બાતેં કરતા; ઇસીતરહા કઇરોઝ ગુઝર ગએ, ઔર શેહઝાદા ઔર શેહઝાદી હમેંશા આપસમેં મોહબ્બતકી બાતેં કરતે રેહતે.

...હકા વકત તો બડી ખુશીસે ગુઝરતા, ઔર બાકી દીન–રાત દોનું મગમુમ વ પીરેશાન રેહતે. ચુનાચે હરએકકો એક દુસરેકી સુરતકા બરાબર તસવ્વુર બંધા રેહતા, ઔર ઇસકદર શૌક વીસાલ દોનુંકે દીલમેં પૈદા હુવા, કે દુખતરકા દીલ બે ઇખ્ત્યાર ચાહતાથા, કે મૈં દરખ્તસે કુદકર કીસીતરહા શેહઝાદેકે ગલે લગજાઉં; ઔર શેહઝાદા ચાહતાથા, કે મુજમેં અગર તાકત ઊડનેકી આજાવે, તો ઉડકર દરખ્તપર પોહંચું ઔર શેહઝાદીકો અપની છાતીસે લગાલું. અંજામ શેહઝાદેસે રહા ન ગયા, એકરોઝ દુખતરસે કહા કે શેહઝાદી ! મેરી જાન બડી અઝાબમેં હૈ, રાત દીન તુમ્હારે ફીરાકમેં તડપતાહું મગર વીસાલકી કોઇ સુરત નઝર નહીં આતી ! ઇસ્સે તો યહી બેહતરથા કે મૈં તુમકો ન દેખતા; અજબ બલાએ નાગહા નીમેં ફંસા હું. ખુદાકેવાસ્તે કોઇ સુરત અયસી નીકાલો, યા તુમ દરખ્તસે નીચે આઓ, યા મુજકો દરખ્તપર અપને પાસ બુલવાલો ? વર ન એકરોઝ હસરતે વીસાલમેં મેરા દમ નીકલ જાયગા. દુખતરને જવાબ દયા, કે મેરા દીલ તુમસે ઝીયાદા તુમ્હારે મીલનેકો ચાહતા હૈ, મગર કયા કરૂં ! કોઇ તદબીર નઝર નહીં આતી, તુમહી કોઇ તજવીઝ નીકાલો ? શેહઝાદેને સોચા, ઔર સોચકર કહા કે મેરે નઝદીક સીવાય ઇસકે ઔર કોઇ ઈલાજ મઅલુમ નહીં હોતા, કે તુમ સી–મુરગસે કહો કે મેરા દીલ ઇસ દરખ્તપર બૈઠે બૈઠે નહીં લગતા, જીસ વકત તુમ દરબારે હઝરત સુલૈમાનમેં જાતે હો, મુજકો ઈસ દરખ્તસે નીચે ઊતાર જાયા કરો ? તાકે મૈં પહાડ ઔર દરયાકે સૈરસે અપના દીલ બેહલાયા કરૂં. દુખતરને કહા વાહ ! તુમનેખુબ તદબીર બતલાઈ, સી–મુરગકો આનેદો, મૈં બ–મુજબ તુમ્હારે કેહનેકે અમલ કરૂંગી. ચુનાચે જબ સી–મુરગ આયા, દુખતરને અપની સુરત મગમુમ બનાઇ. સી–મુરગને ઉસકો પયાર કરકે પુછા કે આજ કયા માજરા હૈ કે તુમ્હારા ચેહરા ઊતરા હુવા હૈ ? દુખતરને કહા, મુજકો ઇસ દરખ્તપર બૈઠ બૈઠે બડી બેચૈની હોતી હૈ, ઔર તનહાઇમેં તમામ વકત કાટના પડતા હૈ; મૈં ચાહતી હું કે સામને જો દરયા અયસી ખુબી ઔર લુત્ફકે સાથ બેહતા હૈ, ઔર પહાડપર હરજગેહ દરખ્તોંકે ગંજ ઔર સબઝાઝાર અપની બહાર દીખા રહે હૈં, ઝરા જાકર ઊનકી સૈર કરૂં, કયુંકે ઉનકી કૈફીયત દેખનેકો મેરા દીલ બહોત ચાહતા હૈ, ઇસલીએ તુમ જીસવકત જાઓ ઉસવકત મુજકો દરખ્તકે નીચે ઊતારકર જાયા કરો ? સી–મુરગને કહા બહોત અચ્છા, મૈં જીસવકત હઝરત સુલૈમાન અ. કી ખીદમતમેં જાઊંગા, ઉસવકત તુમકો દરખ્તસે નીચે ઉતારકર જાયા કરૂંગા; ચુનાચે દુસરેરોઝ જબ સી–મુરગ જાનેલગા, દુખતરકો નીચે ઊતાર ગયા. શેહઝાદા ગારમેં તાક લગાએ બૈઠાથા, સી–મુરગકે જાતેહી વહાંસે નીકલા ઔર દૌડકર શેહઝાદીકો ચીમટકર અપને ગલે લગાયા, ઔર મોહબ્બતકી બાતેં આપસમેં હોનેલગીં. ફીર જબ સી–મુરગકે આનેકા વકત કરીબ આ પોહંચા, શેહઝાદા બ–દસ્તુર ગારમેં જા છુપા. ઇસીતરેહ હરરોઝ સી–મુરગ શેહઝાદીકો બરવકત જાનેકે દરખ્તસે નીચે ઉતાર જાતા, ઔર ફીર જબ વાપસ આતા, ઊસકો દરખ્તપર લે જાતા. શેહઝાદા ઔર શેહઝાદી સી–મુરગકી ગૈરહાઝરીમેં બાહમ મુબાશરતમેં મશગુલ રેહતે, ઇસીતરેહ એક અરસા ગુઝર ગયા, ઔર દોનોંકે દીલ બાહમ અયસે પૈવંદ હોગએ, કે એક ઘડીકીભી જુદાઇ ઊનકે દીલોંપર

નેહાયત શાક ગુઝરતીથી. શેહઝાદાને કહા કોઈ તદબીર અયસી ચાહીએ, કે હમ દોનું હરવકત સાથ રહેં ઔર જુદા ન હોં. શેહઝાદીને કહા અયસા હોજાયતો કયા ખુબ હો ? શેહઝાદેને કહા મૈં ઇસી ફીકરમેં હું, કે કોઇ હીલા હાથ લગે તો મૈંભી તુમ્હારે સાથ દરખ્તપર ચલું, ઔર વહાં તુમ ઔર હમ દોનું એક જગેહ રહા કરેં. કઝાએકાર ! એકરોઝ યે દોનું પહાડપર સૈર કરતે ફીરતેથે, કે દરયાએ **નીલ** કે ચશમેકે કીનારેપર ઉનકો એક બડા મગરમચ્છ મુરદા નઝર પડા; શેહઝાદેને કહા મૈં ઈસકો અંદરસે તમામ સાફ કરતાહું ઔર ફીર ઊસકે અંદર જા બેઠુંગા; જબ સી–મુરગ આવેગા, તુમ ઊસ્સે કેહના કે મૈંને દરયાકે કીનારેપર મગરમછકી **ખાલ** પડી દેખી હૈ, ઉસકો મેરે પાસ દરખ્તપર ઉડાકે લાઓ ? ઈસ તરકીબસે મૈં તુમ્હારે પાસ દરખ્તપર પોહંચ જાઉંગા, ઔર સહમેં જુદાઈસેભી નીજાત પાકર હરવકત ઐશો–અશરત કરેંગે; શેહઝાદીને કહા બહોત અચ્છા, મૈં અયસાહી કરૂંગી. ચુનાચે જબ સી–મુરગ વાપસ આયા, શેહઝાદીને અપની ખ્વાહીશકો (મગરમચ્છકી ખાલકા) ઉસ્સે ઝાહીર કયા; સી–મુરગ દરખ્તસે ઉડકર ફૌરન ચશમે રૂદનીલકે કીનારેપર પોહંચા, ઔર મગરમચ્છકી **ખાલ** કો (જીસમેં શેહઝાદા બેઠા હુવાથા) અપની ચોંચમેં ઊઠાકર દખ્તપર લે આયા. જબ સી–મુરગ દુખતરકે પાસ થોડી દેર ઠેરકર શીકારમેં મશગુલ હુવા, શેહઝાદા ખાલસે બાહીર નીકલા, ઔર તમામ દીન શેહઝાદીકે સાથ હંસીખુશી મેં કાટા. ફીર જબ સી–મુરગ કરીબ શામકે દુખતરકે પાસ આયા, શેહઝાદા ફીર ખાલમેં છુપ ગયા, ઔર બઅદ જાને સી–મુરગકે ફીર બાહીર નીકલકર, શબકો શેહઝાદીકે સાથ હમ **આગોશ** હોકર સોયા. કીસ્સા મુખતસર, ઈસીતૌરપર દોનું અપની ઝીંદગીકો, સાથ આરામો ઐશકે બસર કરને લગે. બઅદ એક બરસકે દુખતર **હામેલા** હુઇ, ઔર નવ મહીનેકે બઅદ ઉસકા એક **લડકા** પૈદા હુવા; જીસવકત સી–મુરગ દુખતરકે પાસ આતા, શેહઝાદા ઉસ છોટે બચ્ચેકે સાથ ખાલમેં છુપ જાતા, ઔર ફીર જબ સી–મુરગ ચલા જાતા, બચ્ચેકો અપને સાથ લેકર બાહીર આતા.

ઇસીતરહસે જબ લડકા **તીનમાહ**કા હુવા, અલ્લાહતઆલાને હઝરત જીબરઇલ **અ.** કો સુલેમાન **અ.** કે પાસ ભેજકર કેહલાયા, કે અબ સી–મુરગકે સાથકે **વઅદે**કા વકત પુરા હોગયા, ઔર હુકમ **કઝા વ કદર** જો મૈંને સાદીર ફરમાયાથા, ઉસકીભી બ–ખુબી તઅમીલ હોગઇ; યઅને શેહઝાદે—મશરીકકા, શેહઝાદી—મગરીબકે સાથ **વીસાલ** હોકર ઉનકો **ફરઝંદ**ભી પૈદા હોગયા, ઔર વો તીનું ઉસી દરખ્તપરહૈં કે જહાં સી–મુરગને **કોહકાફ**મેં જાકર શેહઝાદીકો રખા હૈ. તુમ અબ સી–મુરગકો બુલાકર, ઉસ્સે દુખ્તરકા મએ ધવારા (ઝુલા) ઔર મગર મચ્છકી ખાલકે અપને પાસ તલબ કરો ? પસ હઝરત સુલેમાન **અ.** ને, જીસવકત કે સી–મુરગ મુવાફીક મઅમુલકે દરબારમેં હાઝીર હુવા, ઉસ્સે ફરમાયા કે અબ ઝમાના **પંદરા** બરસકા ગુઝર ગયા, તુમ કયા કેહતે હો ? સી–મુરગને કહા, અય રસુલે ખુદા ! **શુકરહૈ** અલ્લાહો તઆલાકા કે મૈંને જો કુછ **વઅદા** આપસે કયાથા ઉસકો પુરા કયાહું; યઅને **દુખતરે** શાહ

ઉસ વકતતક મેરે પાસ મૌજુદ હૈ, ઔર ઉસ્સે વીસાલ શેહઝાદે મશરીકસે હોના તકદર ક્હાનાર, બલકે દુખતરકો આજતક કીસી ઈનસાનકી સુરતભી દેખની મુયસ્સર નહીં હુઈહૈ. હઝરત સુલેમાન અ. ને કહા, કે અયસા કભી નહીં હો સકતા કે હુકમે " કઝા વ કદર " મેં કીસીતરહાસે ફરક આ સકે ! તુ અબભી અપના એતકાદ દુરૂસ્ત કર ? સી-મુરગને કહા સુબહાનલ્લાહ! મૈંને પંદરા સાલતક નેહાયત મેહનત ઉઠાઇ, ફકત અપને સુખન કો નીભાનેકે લીએ; ઔર આજ વો દીન હુવાહૈ કે મૈં આપકે સામને સુરખુરૂ હું; કૌનસા સબબહૈ કે, અપને એતકાદે-તદબીરકો તરક કરૂં ? કે જીસકા ખુદ મૈં અભી ઈમતેહાન કરચુકા. તબ હઝરત સુલેમાન અ. ને ફરમાયા કે અચ્છા, તુમ ઉસ દુખતરકો સાથ ધવારે ઔર દુસરી તમામ ચીઝોંકે, જો ઉસ દરખ્તપર મૌજુદ હોં મેરે પાસ લે આઓ ? સી-મુરગને કહા બહોત ખુબ; ઔર અપને દીલમેં નેહાયત નાઝાં ઔર ખુશ હુવા, કે અબ મૈં બાઝી માર લેતા હું ઔર હઝરતકો શરમીંદા કરતા હું; યે બાતેં અપને દીલમેં સોંચતા હુવા દુખતરકે પાસ આયા. દુસરે રોઝ સી-મુરગ ! દુખતરકે સાથ, ધવારા ઔર મગરમચ્છકી ખાલ ઔર દીગર ચીઝેં લેકર હઝરત સુલેમાન અ. કી ખીદમતમેં હાઝીર હુવા. હઝરત સુલેમાન અ. ને ઉસરોઝ એક દરબાર બડી કરરોફરકે સાથ ભરી, ઔર તમામ જીન્નો-પરી વ ઈનસાનો-હૈવાન વ ચરંદ વ પરંદ કો હુકમ હાઝીર હોને દરબારકા દયા. જીસવકત સી-મુરગ મએ દુખતર વ ધવારા વ ખાલે મગરમચ્છકે દરબારમેં હાઝીર હુવા, હઝરત સુલેમાન અ. ને ઉસ્સે પુછા, કે બોલ અબ તુ કયા કેહતા હૈ ? સી-મુરગને કહા મેરી ગુઝારીશ જો પેહલેથી વો અબભી હૈ, કે કઝા વ કદર કોઈ ચીઝ નહીંહૈ; ઔર યે કેહના મહઝ ગલતહૈ, કે હુકમે " કઝા વ કદર " કીસીતરહા રદ નહીં હો સકતા, ચુનાચે ઇસ બાતમેં અબકોઈ જગેહ તકરારકી બાકી ન રહી; કયુંકે ખુદ આપને ઇમતેહાન ફરમા લયા, યઅને દુખતર દરબારમેં મૌજુદ હૈ મુલાહેઝા ફરમાઇયે ? કે ઈસકે નઝદીક કીસી ઈનસાનકા અબતક ગુઝર નહીં હુવા. ફીર હુકમે કઝા વ કદર જો આપને ફરમાયાથા, કે શેહઝાદે મશરીકસે ઈસકા વીસાલ હોગા, ઔર ઉસ્સે એક લડકા પૈદા હોગા, વો કહાં કાયમ રહા ? હઝરત સુલેમાન અ. ને તમામ અહલે દરબારકી તરફ મુખાતીબ હોકર ફરમાયા, કે દેખો ઇસ સી-મુરગકો મૈંને હરચંદ સમજ્હાયા, મગર અપની કજફહમીસે બાઝ નહીં આતા, ઔર એતકાદ અપના દુરૂસ્ત નહીં કરતા હૈ. ફીર સી-મુરગકો હુકમ દયા કે ઈસ મગરમચ્છકી ખાલ કો ખોલ દાલ ? સીમુરગને અપની મીનકારસે (ચોંચ) ઉસ ખાલકો ચીરા, તો શેહઝાદા મશરીક મએ લડકેકે ઉસમેંસે બરઆમદ હુવા. તમામ અહલે દરબાર યે માજરા દેખકર મુતહય્યર ઔર શશદર રેહ ગએ! સી-મુરગ મારે ખીજાલતકે પાની પાની હોગયા, ઔર દરબારમેં ઉસ્સે ન ઠેરા ગયા, મગર ફીલફૌર હઝરત સુલેમાન અ. કે કદમોંમેં ગીરા ઔર કહા, કે હકીકતમેં મુજસે બડા ગુનાહ હુવા, મુજ્હકો મુઆફ કીજીએ ? બેશક કઝા વ કદર યઅને તકદીરકા લીખા હક હૈ, ઔર ઉસકે આગે તદબીર સબ બેકાર; યે કેહકર સીધા કોહકાફકી તરફ ઉડગયા, ઔર ફીર કભી અપની સુરત ન દીખાઇ.

હઝરત સુલેમાન અ. ! શેહઝાદેમશરીક ઔર શેહઝાદીમગરીબકે દુ- દેખકર બહોત ખુશ હુએ, ઔર ઉનકી બડી ખાતરદારી, ઔર **મેહમાનદારી** કી; ફીર ઉન દોનોંકે દરમીયાન બ–મુજબ ઉસ વકતકી શરીઅતકે, **નીકાહ** કર દયા, ઔર ઊનકો એક **મકાન** અપને મેહલકે બરાબર રેહનેકે વાસ્તે દયા. ચંદ મહીનોંતક શેહઝાદા ઔર શેહઝાદી, હઝરત સુલેમાન **અ.** કે **મેહમાન** રહે. ફીર એકરોઝ શેહઝાદાને હઝરત સુલેમાન **અ.** સે ગુઝારીશ કયા, કે મુજકો અપને **વાલદૈન**કી કદમબોસી હાસીલ કરનેકી નેહાયત આરઝુહે, ઔર શેહઝાદીભી ચાહતી હૈં કે અપને **માં–બાપ** કો અપની સુરત દીખાકર, ઊનકે દીલે ગમગીન કો **શાદ** કરૂં; લેહાઝા ઇલતીમાસ હમારી યે હૈ કે, અબ હમકો ઇજાઝત દીજીએ ? કે અપને મુલકકો જાવેં. હઝરત સુલેમાન અ. ને કહા, ઝરૂર યે કામ મુનાસીબ હૈ, ઔર યે તુમ્હારી **સઆદતમંદી**હૈ; ઔર મૈં તુમકો બ–ખુશી ઇજાઝત દેતા હું. યે કેહકર હઝરત **સુલેમાન અ.** ને બહોતસા **ઝરોજવાહીર** દેકર, જીન ઔર પરયોંકો હુકમ દયા કે ઈન દોનોંકો **તખ્તપર** સવાર કરકે લેજાઓ ? ચુનાચે શેહઝાદએમશરીક ઔર શેહઝાદીમગરીબ ! દોનું તખ્તપર સવાર હોકર અવ્વલ **શાહમગરીબ**કી ખીદમતમેં હાઝીર હુએ, ઔર ફીર ચંદરોઝ વહાં રેહકર શેહઝાદા અપને મુલકમેં આયા, ઔર વાલદૈનકા **કદમબોસ** હોકર ઉનકો અઝ સરે નૌ ઝીંદા કયા. બઅદ; બાકી અપની **ઊમરકો** શેહઝાદીમગરીબકે સાથ, નેહાયત ઐશો–અશરતકે સાથ બસર કી, ઔર બડે ચૈન ઔર ખુબીકે સાથ રહે.

તતામ હુવા યે કીસ્સા, કુદરતે ખુદા યઅને કઝા વ કદરકા.

મુતરજમ,
કાઝી ઇસમાઇલ બીન કાઝી મોહમ્મદ
પોરબંદરી.

બયાને-કઝા વ કદર

યઅને

હુકમે ખુદા.

કઝા ઉસ હુકમે ઇલાહીકા નામ હૈ, જો મખલુકાતકે વાસ્તે ફૌરન અમલમેં લાયા જાતા હૈ; ઔર **કદર** ઉસકો કેહતે હૈં, જો કઝાકે મુવાફીક, ફૌરન નહીં, મગર વકત બ-વકત ઔર મૌકઅ બ મૌકઅ આહેસ્તાસે ઝહુરમેં આવે. યઅને કઝા ! **મૌત** કો કેહતે હૈં, ઔર વો હુકમે મુજમલ (એકઠા કયા ગયા, યા વો ચીઝ જો મોહતાજ તફસીલકી હો) હૈ. કદર ! **કીસમત** કો કેહતે હૈં, ઔર વો હુકમે મોફસ્સલ (તફસીલ કયા ગયા, ખોલકર બયાન કયા ગયા) હૈ. ગોયા કઝા **અમર** હૈ, ઔર કદર મામુર (હુકમ કયા ગયા) હૈ. ઈસીતરેહ **તદબીર** ભી સુરા દર્ફે તકદીર યઅને હમ-મઅના ઉસકે હૈ, ઔર યે દોનું " તકદી વ તદબીર " કઝા કે ફરમાંબરદાર હૈં. દુસરી મીસાલ ઉસકી અયસી હૈ, કે સબકે સમજહમેં આ જાવે,

ફરઝ કરો, કે એક ઝમીંદારને કહીં **તુખમરૂઈકા** પડા દેખકર, પધડી બુનવાનેકી લાલચસે ઉસકો ફૌરન ઉઠા લ્યા, ઔર ઘર લાકર બોયા. જબ ઉસકા દરખ્ત બડા હુવા, ઔર ફુલભી આગએ, તો ઝમીનદારને એક વકતમેં ઉસકી રૂઇ નીકાલી, દુસરે વકતમેં સાફકી, ફીર કટવાકર પધડી બુન્નેકો દી. જબ પધડી તય્યાર હોકર આ ગઇ, તો યે સારે કામ 'કઝા વ કદર'કે મુવાફીક હોગએ. અબ ઇસ્સે કોઇ યે ન સમજહે, કે વો તુખમ રૂઇકા અપની અસલસે દુસરી હાલતમેં આ ગયા; બલકે યૈં સમજના ચાહીએ, કે યે સબ કામ ઉસ તુખમકો ઉઠાકે **બોનેસે** ઝહુરમેં આનાથે, કયું કે ઉસ તુખમે રૂઈમેં યેસબ બાતેં ઔર ફાયદે મૌજુદથે, ઇસલીએ ઉસને દુસરી હાલતમેં જાકે અપની શકલ બદલી હૈ; મગર તુમ જાનો કે ઉસકી અસલીય્યતમેં ફરક આ ગયા હો, યા રૂઇકે સીવા વો કપડા દુસરી ચીઝકા કેહલાય, તો યે હરગીઝ મુમકીન નહીં. અબ ઈસમેં દેખના ચાહીએ કે **કઝા** ને કયા કામ કયા ? ઔર તકદીરો-તદબીરસે કૌન કૌનસી બાતેં ઝહુરમેં આઇં. ઝમીનદારને જો વો તુખમે-રૂઇ કો ઉઠાકે અપની અકલકે મુવાફીક ઉસકો બોયા, યે ગોયા **હુકમે કઝા** હુવા; ઔર ઉસ તુખમકા નશો-નુમા પાના યઅને ઉસકા દરખ્ત બનકે ફુલકા આના, યે **કદર** મેં દાખીલ હૈ યઅને ઉસ તુખમે રૂઈકી કીસમતમેં યુંહીંથા; ઔર ઉસકો સાફ કરકે બુનવાના, યે ગોયા **તદબીર** કી ગઈ. પસ ઈસ્સે સાબીત હુવા કે, કઝા **હાકીમ** હૈ, ઔર તકદીરો-તદબીર દોનું **મહકુમ** હૈં; ઔર યે કુલ મહકુમ (હુકમ કીએ ગએ)

ગરતંએમેં એક દુસરેકે બરાબર હૈં. જીસતરેહ કે એક જીસમકે સાથ કુલ અજઝા પોસ્ત–હડ્ડી, રગ વગૈરા એક દુસરેકે સાથ નીસબત રખતે હૈં.

ઈસકે સીવા, એક દુસરી તરહાસેભી ઈસકા સુબુત હો સકતાહૈ, કે **તદબીર** આગે–પીછેકા ખ્યાલ કરનેકો કહતેહૈં, ઔર યે કામ **અકલસે** નીસબત રખતા હૈ; ઔર **અકલ** યઅને રૂહ–બોલતા ઇનસાનકા, યા અચ્છી સમજહકો કહતેહૈં; ઔર યહી ઐન **હુકમે ખુદા**હૈ. બઅઝી કીતાબોંમેં લીખા હૈ કે, ખુદાએ–અઝઓજલ્લને **અઠારા ચીઝેં** પૈદા કી હૈં, ઉનમેંસે **દસ** ચીઝોંકો તો ખુદા આપહી મુખતાર હૈ, ઔર બાકી **આઠ ચીઝેં** **માં**–બાપકે વસીલેસે પૈદા હુઈ હૈં. ખુદાએતઆલાને જો " દસ ચીઝેં " પૈદા કી હૈં, વો યે હૈં, ૧–રૂહ ! ૨–અકલ ! ૩–દમ ! ૪–હસ્તી ! ૫–બોલના ! ૬–સુન્ના ! ૭–દેખના ! ૮–હાજત ! ૯–ઝૌક ! ઔર ૧૦–સુંઘનેકી તાકત હૈ. બાકી આઠ ચીઝોંસે યે **ચાર** બાપકે ઝરીએસે પૈદા હુઇ હૈં, ૧—મની ! ૨—રગેં ! ૩—હડ્યાં ! મગઝ ! ઔર દુસરી ચારૂં ચીઝેં **માં**કે સબબસે પૈદા હુઈ હૈં, ૧—ચમડા ! ૨—ગોશ્ત ! ૩—ખુન ! ૪—બાલ–મખફી ! પસ જો ચીઝેં ખુદાને પૈદા કી હૈં, ઉનમેં **અકલ** યઅને **તદબીર** ભી દાખીલ હૈ. ગરઝ નફસે–નાતકા (યઅને રૂહ વ જાન) ફરીશ્તેકે માનીંદ હૈ, ઔર ફરીશ્તા ગુનાહસે પાક હૈ, વો કીસીતરેહ **હુકમે** ખુદાકે ખીલાફ નહીં કરસકતા; ઔર ઉસીતરેહ **તકદીર** ભી હુકમે–ખુદા હૈ, જો દુન્યાકે ઝહુર હોનેકે આગે, હરએકકે વાસ્તે લીખી ગઇ હૈ. ચુંકે ખુદાકા–હુકમ **કદરો–મનઝલત**મેં યકસાં હૈ, ઔર યે દોનું ભી ખુદાકે હુકમહૈં; અબ ઇનદોનોંકા (તકદીર વ તદબીર) બરાબરીકા દઅવા હો ગયા.

તીસરી એક **દલીલ** ઔર હૈ, તુમ જાનતે હો કે હર **શૈ** રૂજુઅ હોનેવાલી તરફ **અસલ**કે હૈ, ઔર હર શાખ ઝુકને વાલી તરફ અપને દરખ્તકે હૈ; યઅને જો ચીઝ જીસ્સે નીકલી, વો ઉસીકી કેહલાએગી. બસ જીસવકત ઇનસાન દુન્યાકે કારોબારસે કીનારાકશ (તરક કરના) હોકર, કીસી કામકે સરઅંજામમેં તામ્મુલ ઔર ફીકર કરતા હૈ, તો ઉસ કામકી **અસલ** ઉસકો મઅલુમ હોજાતી હૈ. કાએદા હૈ કે જો ચીઝ ઝીયાદા સાફ હોગી ઉસીપર કશીશ ઝીયાદા અસર કરેગી. દેખો અગર **આઇનેસે** આઈના મીલાકર ઉપર તલે રખદેં, તો ઉસકે જુદાનેમેં એક તરહાકા તકલ્લુફ પાયા જાયગા, ઔર જુદા કરનેકે વકત કુછ ચીમટા હુવાભી મઅલુમ હોગા. ઔર અગર કોઈ મેલી—ગીરદ આલુદા ચીઝ, કીસી શૈકે મુકાબીલ હોગી, તો ઉસકે જુદા કરનેકે વકત કુછભી અસર ન મઅલુમ હોગા. પસ જીસ આલુદગી યા આલાયશકી (દુન્યામેં મુબતીલા રેહના) વજહસે, યે (ઇનસાન યા હર શૈ) અપની અસલસે દુર પડાથા, અબ મુસફફા હોકર (દુન્યાસે કીનારાકશીકે સબબ) અપની અસલીય્યતકે તરફ રૂજુઅ હુવા, તો ઉસ કામકી હકીકતને મુવાફીક **તકદીર**કે લીખેકે, જો ઉસકી અસલ હૈ, અપની તરફ ખેંચા; ઔર ઈસ્સે ઉસીકે મુવાફીક સલાહ નીકલી. ચુંકે ઈસવકત યે (ઇનસાન) અપની અસલસે મીલા હુવા ઔર જોડા હુવા (દુન્યાસે કીનારાકશ હોનેકી વજહસે **સાફ** હો ગયા, ઇસ

તમામ હાલ રોશન હોગયા.) થા, ઇસલીએ ઉસમેં વહી **અસર** હોગયા, ઔર વો ફીર અપની **કીસમતકે** મુત્તાફીક (દીલકી રોશનીકે સબબ, અપની તકદીર કયા હૈ, વો ઉસકો મઅલુમ હોગઈ) કરને લગા. પસ ઈસ તકરીરસે મઅલુમ હુવા કે, **તકદીર** ઔર તદબીરમેં કુછ ફરક નહીં હૈ; કયુંકે યેભી (તકદીર) અઝલકી તરફ રૂજુઅ કરતી હૈ, ઔર વો ભી (તદબીર) ઉસીતરફ માયલ હોતી હૈ.

શેઅર

હર જુઝ વ કુલકે સાથ, બ—મઅની હૈ ઇત્તસાલ;
દરયાસે દૂર જુદા હૈ, પે હૈ ગરક આબમેં.

નકલ.

કેહતે હૈં કે **અફલાતુનને** સુનારોંકે મોહલ્લેમેં ઘર લ્યાથા, જબ લોગોંને પુછા ઇસમેં કયા **હીકમત** હૈ? તો અફલાતુનને જવાબ દયા કે, મૈંને ઈસવાસ્તે યહાં મકાન લ્યા હૈ, કે જીસવકત મુજહે નીંદકા ગલબા હો, ઔર મૈં ફીકરો–મુતાલેઅ (પડહના) સે બાઝ રહું, તો ઉસવકત ઈન સુનારોંકી **ખટખટ** મેરી આંખ ન લગને દે, ઔર મૈં અપની અસલસે બેખબર ન હું.

વસાયાએ—અફલાતુનીમેં, જીસમેં અફલાતુનને અપને શાગીરદ **અરસ્તાતાલીસ** કે વાસ્તે કુછ બાતેં લીખી હૈં; ઉસમેં લીખા હૈ કે, અલ્લાહકે તરફકી બખશીશોંસે કોઈ ચીઝ **હીકમતસે** બેહતર નહીં હૈ. ઔર **હકીમ** વો શખ્સ હૈ, જીસકા "ફીકર વ કોલ વ અ઼મલ" બરાબર ઔર હમશકલ હોં. અય અરસ્તાતાલીસ! **હીકમત** કા દોસ્ત રખ? ઔર હકીમો કે **કોલ** કા સુનતા રેહ? દુન્યાકી **ખ્વાહીશ** કે પાસ મત જા? ઔર **આદાબ** જો કાબીલ તઅરીફકે હોં, ઉસ્સે હરગીઝ પરહેઝ મત કર? **નસીબ** કા કુછ ભરોસા ન જાન? ઔર અફઆલે **નેક**સે પીશેમાન, ઔર કારહાએ **બદ**સે શાદાન મતહો? ખુદાસે અયસી ચીઝ માંગ, કે તુ ઉસકે **નફ્આસે** બાઝ ન રહે. ઔર ઈસ બાતકા યકીન રખ? કે કુલ બખશીશેં અલ્લાહકી જાનીબસે હૈં, તુ ઉસ્સે અયસી **નેઅમતે** પાઇંદા યઅને મઝબુત ઔર કાયમ રેહનેવાલીકા તલબગાર હો, કે તુ કભી ઉસકે ફાયદેસે ખાલી ન રેહવે. ઔર **હમેંશા** હુશયાર રેહ? કે **શર** ઉઠતે હુએ કુછ દેર નહીં લગતી; ખુદાએતઆલાકે ઇનતકામ (બદલા લેના) કા **ગઝબ** વ ઈતાબ તસ્વવુર મત કર? બલકે **નસીહત** વ અદબ સમ્જહ? ઔર ઉસ્સે ઈબરત લે.

હકીમ અફલાતુનકે યે **કોલ** ભી, ઈસી બાતકી ગવાહી દેતે હૈં કે, **તકદીર** ઔર **તદબીર** દોનુંપર **અમલ** ચાહીએ; કયુંકે ન યે ઉસકે ખીલાફ હૈ, ઔર ન વો ઉસકે મુખાલીફ. અબ ઈનસાનકો મુનાસીબ હૈ કે, ઈસી કોલ પર ખયાલ કરકે, યઅને તકદીરો–તદબીર **એકહી** હૈં, દુન્યાકે કારોબારમેં મસરૂફ રેહવે.

સાહેબો—ઈત્તફાક અજીબ ચીઝ હૈ ! કે જીસ્સે હઝારૂં તરહાંકે ફાયદે ... નાઈત્તફાકીમેં કયા રખ્ખા હૈ ? નાહક હમચશ્મોંકી આંખોંમેં હકીર હોતે હો; દેખો બુગઝ વ હસદસે બરબાદ ઔર ખરાબ હોજાઓગે ? ફકત.

શેઅર

અ—ઈત્તફાકે મગસ શહદ મી શવદ પૈદા,
ખુદા ચે લીઝઝતે શીરીં ! દર ઇત્તફાકે નેહાદ.

તમામ શુદ———મુતરજમ———કા. ઇ. કા. મ.
પોરબંદરી.

બેઈમાની

કીસીકી છપી હુઇ ઔર તરજુમા કી હુઈ કીતાબકો, ફકત ઉસકા ટાઈટલ પેજ બદલકે કાંટીટુકાપી છાપદેના; યા ઉસમેં થોડાસા હેર ફેર કરકે, જીસી નામકી કીતાબ નીકાલના; યે કામ ખુલ્લમ ખુલ્લા બેઇમાની મેં દાખીલ હૈ. ૧૧૨૩

(સહીહ કીમત) **ઇશ્તેહાર.** (નકી કીમત)

૦।≡ અખ્બારે હીંદી.
૦)≡ હાલાતે નાદરા. યઅને ગુલશને હીકાયાત
૦॥= જંગનામએ મોહમ્મદ હનીફ.
૦)= કીસ્સા ઝેતુન વ મોહમ્મદ હનીફ.
૦)≡ કીસ્સા રૈશાન મીયાં સૌદાગર.
૦)= કીસ્સા તમીમ અનસારી.
૦)_ કીસ્સા ગુલફામ.
૦)≡ કીસ્સા બીબી મરયમ.
૦)−॥ કીસ્સા કાલી વ ગોરી.
૦)≡ કીસ્સા શાહેજહાં શાહપરી વ રૈશાનઓહલ.
૦)_॥ કીસ્સા સૌદાગર બચ્ચેકા.
૦)_॥ કીસ્સા નાઝની વ પઠાન.
૦)≡ ઈન્તેખાબે ચમન બેનઝીર, ગઝલીઆત.
૦)॥। વફાત નામા બીબી ફાતમ્હ.
૦। નજમુઝઝીયા, કસીદે મૌલુદકે.
૦)= નુરનામા પૈગમ્બર.
૦।૦॥ મજમુએ મદહયાત.
૦)− જોગી નામા, મોહરમ.
૦)≡ ગુલઝારે હુસૈની, મરસીઆ–સલામ–નોહા વગૈરા.
૦। દીવાને ઝામીન, હકકાની ગઝલીઆત.
૦)॥ સબીલનામા.
૦)− સખાવતનામા.
૦।= બાગોબહાર યઅને ચહારદુરવેશ.
૦)− કીસ્સે દાઇહલીમા.
૦)≡ ગુલશને–નઅતો મુનાકીબ યઅને બાગેરસુલ કામીલ.
૦)≡ દરયાએ નઅત ઉરફે કલામે વાકીદ.
૦। ખલીફા હારૂનરશીદ ઔર અબુલકાસમબસરી સૌદાગર.
૦।− નજમુઝઝીયા હીસ્સએ દુમ યઅને કસાયદે મૌલુદશરીફ.

ઠીકાના-ભીંડીબાઝારમેં કાઝી અલીમીયાં વ કાઝી ઉમરમીયાંકી દુકાન ના૦ ૧૦૧ સે, ઔર કાઝી મોહમ્મદસીદદીક વ યુસુફરેહમતુલ્લાહકી દુકાન ના૦ ૧૭૭ સે, જો ભીંડીબાઝારમેં મુલ્લા નુરૂદીનજીવાખાન ઔર અલીભાઇ શરફઅલીકી દુકાનોંકે બીચમેં હૈ, વહાંસે યે કીતાબેં મીલસકતી હૈં.